

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• «ΟΤΕ ΗΛΘΕ ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ»	289
• ΟΙ ΑΓΡΑΥΛΟΥΝΤΕΣ (ποίημα Έλ. Μάινα)	290
• ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	291
• Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Δημ. Παπαθανασοπούλου)	295
• Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ (Β. Κασκαντάμη).....	299
• ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Π. Κλωνάρη)	307
• ΣΧΟΛΙΑ (Τομέα Τύπου τής Χ.Ε.Ε.)	309
• ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.....	314
• ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ 1992.....	316

ΕΤΟΣ 55ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1992

ΑΡΙΘ. 536

ΔΡΧ. 80

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴ λήξη τοῦ ἔτους 1992, ὑπενθυμίζουμε στοὺς φίλους, συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ 1993, μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι συμβάλλουν, ὡς συνεργάται, στὸ πνευματικὸ ἔργο τῶν «Ἀκτίνων» καὶ συντελοῦν στὴν ἀπρόσκοπτη καὶ τακτικὴ κυκλοφορία τοῦ Περιοδικοῦ σὲ τόσο ἀπαιτητικοὺς καιροὺς.

Ἡ ἔτησία συνδρομὴ διὰ τὸ 1993 εἶναι 1000 δρχ.

*

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1993

Ἐσωτερικοῦ: Δρχ. 1000 Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 18

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἐγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ δι' ἀποστολῆς ἴσης ἀξίας γραμματοσήμων.

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

«ΟΤΕ ΗΛΘΕ ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ»

«Τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία τὴν συνδέει μὲ μίαν προσδοκίαν ὄλου τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος περιμένει ἕνα Λυτρωτὴν. Καὶ τὴν προσδοκίαν αὐτὴν πάλιν τὴν συνδέει μὲ μίαν διαπίστωσιν. Τὴν διαπίστωσιν τῆς πτώσεως. Ἡ ἀνθρωπότης δὲν πηγαίνει εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐλευθέρου, μὲ δύναμιν καὶ ὑγίαν. Κάτι τῆς συνέβη, κάτι ποὺ σὰν νὰ τῆς ἔχη κόψει τὰ φτερά, καὶ ἐνῶ εἶναι διὰ τοὺς κόσμους τοὺς ἀνωτέρους, τὴν κρατᾶ δεμένην εἰς τὴν γῆν. Ἐνῶ εἶναι ὁ ἀνθρώπος παντοδύναμος, εἶναι καὶ μία δυστυχὴς ὑπαρξίς, στένων καὶ τρέμων ὅπως κανένα ζῶον ἐπὶ τῆς γῆς. Μὲ τὸν νοῦν τοῦ ἐκυριάρχησε τῆς κτίσεως. Τὰ ζῶα ὅλα — μὲ σωματικὴν δύναμιν ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῆς ἰδικῆς του — εἶναι δέσμιά του. Δέσμοί του, δοῦλοι τῶν θελήσεών του, εἶναι καὶ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις. Βουνὰ καὶ πεδιάδες, ποταμοὶ καὶ ὠκεανοί, αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τῶν βουλήσεών του ἐκτελεστικὰ ὄργανα. Καὶ ὁμως... καὶ ὁμως! Ἐλάτε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν σημερινήν, ἐλάτε εἰς τὰ χρόνια τὰ ὁποῖα τόσοσὺν πρόσφατα εἶναι ἐμπρὸς μας, καὶ πέτε ποῖος ἡμπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὸ δράμα αὐτὸ τοῦ δυστυχουῦ βασιλέως τῆς κτίσεως!

«Κάτι σάπιο ὑπάρχει εἰς τὴν Δανίαν!» Ἡ φράσις αὐτὴ τοῦ Ἀμλέτου, εἶναι ἀληθινή, ἀλλὰ δι' ὄλην τὴν ἀνθρω-

πότητα. Εἶναι ἡ σαπίλα αὐτὴ, μία πραγματικότης ἀπτή, ὑπερβολικὰ ἀπτή δυστυχῶς! Αὐτῆς τῆς πραγματικότητος τὴν ἐξήγησιν παρέχει ἡ χριστιανικὴ Πίστις. Τὸ σάπιο αὐτό, καὶ τὸ δράμα αὐτὸ τῆς ἀνθρωπότητος βάσιν τοῦ ἔχει ἕνα βασικὸν παραστράτημα. Καὶ αὐτὸ τὸ βασικὸν παραστράτημα εἶναι ἡ ἁμαρτία, ὅπως τὴν εἶδαμεν πρῶτα εἰς τὴν «Γένεσιν», ὅπως τὴν βλέπομεν κατόπιν συνεχῶς καὶ καθ' ἡμέραν.

Δὲν ἔλειψαν αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν ἀνύψωσιν ἀπὸ τὴν πτώσιν αὐτὴν. Καὶ αἱ ἀρχαῖαι θρησκείαι καὶ ἡ φιλοσοφία, ἡ ἑλληνικὴ, αἱ ἀνατολικαί, κατέβαλον προσπάθειαι εὐγενεῖς καὶ ἀξιοθαυμάστους ὡς πρὸς τὴν προαίρεσιν ποὺ τὰς ἐκίνει. Καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα... κάτι ἔκαμαν βέβαια, ἀλλὰ τί ἔμενον ἀπὸ αὐτὰ ὅλα; Ἀνέβαζαν τὴν πέτραν, ὅπως ὁ Σίσυφος, καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐνόμιζον ὅτι ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφήν, νὰ τὴν πάλιν ἡ πέτρα κυλοῦσε πρὸς τὰ κάτω μὲ περισσοτέραν ὀρμὴν ἀκόμη! Ἀπλούστατα ἡ θεραπεία ἦτο ἔργον ποὺ ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Ἡ Λύτρωσις ἦτο ἔργον ὄχι κατώτερον τῆς δημιουργίας. Καὶ μόνον ὁ Δημιουργὸς ἡμποροῦσε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν λύτρωσιν αὐτὴν, τὴν ἀναδημιουργίαν.

Καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἐπερίμενε, χωρὶς νὰ ξέρῃ τί καὶ πῶς, τὴν λύτρωσιν. Καὶ ἡ Λύτρωσις ἦλθε, ὁ Δημιουργὸς ἐ-

πεσκέφθη τὸ ἄρρωστον δημιούργημα, ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. «Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός...» «καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐ-

τοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος...», «ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι... οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

Ὅσοι δὲ ἔλαβον... ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν... ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν! Εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς φράσεις κλείνεται νόημα ἄπειρον!»

Ἐκ τῆς «Διακήρυξιν» τῆς
«Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»
Χριστούγεννα 1946

ΟΙ ΑΓΡΑΥΛΟΥΝΤΕΣ

Ἡ αὐλαία τοῦ σκότους ἀνοιξε
ἀρχὴ τοῦ ἔργου τὸ φῶς,
καὶ εἶδαμε τὸν Ἄληθινὸ
νηπιάσαντα σπὴν φάτνη
νὰ παίζει στα δάκτυλα ἡλίου
καὶ νὰ τοὺς πλέκει ἀλυσίδες
σὲ νεφελώματα καὶ γαλαξίες,
παράστασις ἐκθαμβωτικὴ.

Οἱ ἀγραυλοῦντες τοῦ παρόντος βίου
σπὴν ἀναμονὴ τοῦ φίλου μας Νυμφίου
γιὰ τὸ τέλος τοῦ ἔργου ἀδημονοῦμε
πότε στιγμὲς οἱ αἰῶνες, ὁ οὐρανὸς
δὰ σθήσει τὰ πολυκάντηλά του
τ' ἀληθινὸ του πρόσωπο νὰ δοῦμε
σπὴ δόξα πού εἶχε πρὶν τὸν κόσμον εἶναι
ἀφοῦ σκιστεῖ καὶ ἡ αὐλαία τοῦ φωτός.

ΕΛ. ΜΑΪΝΑΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ*

Ε'

Οί εμπειρίες πού έχουμε αποκομίσει στην τελευταία δεκαετία του αιώνα αυτού επιβεβαιώνουν «την *άπλούστατη αλήθεια*, πού την νοιώθει εϋθύς *άμέσως* και *ό άπλοϊκώτερος άνθρωπος* όταν διαθέτει *λίγη άγνή σκέψη*. "Όταν ξεκινήσεις *άπό την ύλη, άπό την ύλική δυναμικότητα*, τότε *μόνο ένας ρυθμιστής ύπάρχει* στις *σχέσεις αυτές*: *ή ύλική ύπεροχή*. Και *μία μόνο δικαιοσύνη*: *τό δίκαιο του ισχυροτέρου...* Για *νά έκτοπισθεί* *άπό ρυθμιστής ή ύλική ύπεροχή* *πρέπει κάποιος άλλος ρυθμιστής* *νά έλθει* *νά την έκτοπίσει*. Και *αυτός ό ρυθμιστής* *θά μπορέσει* *νά έλθει*, *όταν στηριχθεί* *σέ μία πνευματική δυναμικότητα τέτοια*, *πού θά μπορέσει* *νά δαμάσει* *τήν ύλική ύπεροχή*. Χωρίς *τήν πνευματική δυναμικότητα* *δέν μπορέι* *νά έχει θέση* *ή κοινωνική δικαιοσύνη* *σάν ρυθμιστής* *στις ανθρώπινες σχέσεις*. Του *κάκου* και *οί επαναστάσεις*, *του κάκου* και *οί αίματοχυσίες* και *τά πλάνα συνθήματα*, *πού τά μεταχειρίζεται* *τό έγκλημα* *για* *νά εξασφαλίσει* *τήν ασυδοσία* *στην καταστροφή*, *νά δίνει* *όλο και* *όξύτερη μορφή* *στην άδικία* και *στην θέση* *της άδικίας* *μέ την άθλια καλύβα* *νά φέρνει* *τήν άδικία* *μέ τόν δεσμοφύλακα* και *τις άλυσίδες*», γράφει τόν Μάϊο του 1949 στο περιοδικό αυτό (σελ. 214) ό Τσιριντάνης.

*Συνέχεια άπό τό τεύχος Νοεμβρίου

Είμαι σαφές ότι τό αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι έξω άπό τά νερά του σέ όποιοδήποτε σύστημα μέ ύλιστική θεμελίωση, ενώ μέσα στην χριστιανική άτμόσφαιρα βρίσκει τις κατάλληλες συνθήκες για *νά εκπληρωθεί*. «Γιατί *ό Χριστιανισμός έχει* *τήν κοινωνική δικαιοσύνη* *σάν όλοκλήρωμα* *της όλης άγωγής*, *πού δίνει* *στην ανθρώπινη προσωπικότητα* *στηρίγματα* *στην δικαιοσύνη* *και* *στην αυταπάρνηση*. "Ετσι *ό Χριστιανισμός μπορέι* *νά δώσει* *τους ανθρώπους* *έκείνους*, *πού θά κάνουν* *τήν κοινωνική δικαιοσύνη* *πραγματικότητα*»⁹.

Άφετηρία όμως για ένα τέτοιο πνευματικό ξύπνημα είναι ή διαπίστωση και άναγνώριση της άποτυχίας κάθε δεξιού ή άριστερού μηχανοκρατικού μοντέλου κοινωνικής όργανώσεως. "Ας θυμηθοϋμε τί έλεγε (Δεκέμβριος 1946) στο άρθρο 4 ή Δήλωση της «Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων», ή ισχύς του όποιου εκ τών πραγμάτων παραμένει άκεραία.

«*Η σειρά άποτυχιών και άπογητεύσεων* *πού χαρακτηρίζει* *τους νεωτέρους χρόνους* *κατέστησε φανερόν*, *ότι ή εκπλήρωση* *του έπιτακτικού αίτήματος* *διά μίαν πλήρη άνασυγκρότησιν*, *κοινωνικήν και* *οικονομικήν*, *διά την επικράτησιν* *του δικαίου*, *της ήθικης*, *των άρχων* *της κοινωνικής δικαιοσύνης*, *τότε* *μόνον* *είναι δυνατή*, *όταν ή ζωή* *των ατόμων* *και ή ζωή* *της κοινωνίας* *δια-*

ποτισθή από την Πίστιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται ὁ Χριστιανισμός, ὅταν ἡ ἠθικὴ ἐπιταγὴ στηριζομένη εἰς τὴν Πίστιν αὐτὴν, λάβῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τὴν πρέπουσα δύναμιν ἐπιβολῆς. Χωρὶς τὴν δύναμιν αὐτὴν καὶ οἱ εὐγενέστεροι πόθοι καὶ τὰ ὀρθότερα θεωρητικῶς σχήματα κατανοῦν χίμαιρα καὶ ὀδηγοῦν εἰς σκληρὰς ἀπογοητεύσεις».

Συνεπῶς πρῶτο βῆμα εἶναι ἡ ἀποκρήρυξη κάθε με ὑλιστικῆς προϋποθέσεις συνταγῆς γιὰ τὴν θεραπεία τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνάγκης πνευματικῆς θεμελιώσεως τῆς ζωῆς, διάβημα ποῦ στὴν Εὐαγγελικὴ γλῶσσα λέγεται μετάνοια, ἀλλαγὴ δηλ. τοῦ βασικοῦ προσανατολισμοῦ.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι τί συγκεκριμένο μπορεῖ νὰ προσφέρει αὐτὴ ἡ πνευματικὴ θεμελίωση στὸ αἴτημα γιὰ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Πρὶν ἀπαντήσῃ στὸ παραπάνω ἐρώτημα ὁ Α. Τσιριντάνης θεωρεῖ ὑποχρέωσή του νὰ διατυπώσῃ μία σημαντικὴ διευκρίνιση. Ἡ οικονομικὴ πλευρὰ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος εἶναι ἀντικείμενο ἔρευνας καὶ μελέτης, μετὰ τὸ ὁποῖο ἀσχολεῖται ἡ οικονομικὴ ἐπιστήμη, τὸ περιεχόμενο καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς ὁποίας – ὅπως καὶ κάθε ἐπιστήμης γενικώτερα – δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία.

«Ὅπως δὲν ὑπάρχει χριστιανικὴ γεωμετρία οὔτε χριστιανικὴ χημεία, οὔτε χριστιανικὴ βιολογία, ἔτσι δὲν ὑπάρχει καὶ χριστιανικὴ πολιτικὴ οἰκονομία σὰν ἐπιστήμη ἀντίθετη πρὸς τὴν μὴ χριστιανικὴ οἰκονομία. Καὶ ἡ κριτικὴ ποῦ ἐγίνε ἀπὸ τὴν στήλη αὐτὴ γιὰ τὴν ὑλιστικὴ πολιτικὴ οἰκονομία, δὲν εἶχε γιὰ βάση τὸ ὅτι οἱ οἰκονομολόγοι τῆς σχολῆς αὐτῆς δὲν ἔκαναν μεταφυσικὴ, ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο: ὅτι ἔκαναν μεταφυσικὴ, χωρὶς νὰ τὸ ὁμολογοῦν, ὅτι στὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης ἔκαναν κρυπτομεταφυσικὴ, τὴν ὑλιστικὴ μεταφυσικὴ»¹⁰.

Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει, πὼς στὴν ἔρευνά τους, γιὰ νὰ εἶναι ὀλοκληρωμένη, οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες (οἰκονομολόγοι, κοινωνιολόγοι κ.ἄ.) δὲν θὰ λάβουν ὑπ' ὄψη τους τὴν πνευματικὴ θεώρηση τῆς ἐργασίας, τῆς ιδιοκτησίας, τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως στὸν ρυθμιστικὸ ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ποῦ ἐκφράζουν τὴν χριστιανικὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων. Ἐκείνο πάντως ποῦ εἶναι σαφές γιὰ τὸν πιστὸ εἶναι ὅτι, γιὰ τὴν οἰκονομικὴ πλευρὰ τοῦ ζητήματος, ἡ ὁποία ἀνήκει στὴν ἀρμοδιότητα τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς, ὀφείλει χωρὶς περιστροφές καὶ δισταγμοὺς νὰ πεῖ ὅτι «ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχει».

Ἡ θετικὴ ὁμως προσφορά, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς χριστιανικῆς συμβολῆς στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἠθους καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐπίδραση στὰ εὐρύτερα στρώματα τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας. Καὶ τὸ τελευταῖο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σὰν μία ἀφανῆς ἀλλὰ οὐσιαστικὴ διεργασία στὸ κοινωνικὸ σῶμα, ποῦ περιλαμβάνει τοὺς ὑπεύθυνους χειριστὲς τῆς δημόσιας καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς, τὰ ἄτομα ποῦ μετέχουν στὴν παραγωγικὴ διαδικασία, ἀκόμη καὶ τὸν καταναλωτὴ. Γιὰ ὅλους κάτι ἔχει νὰ πεῖ τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα.

Σὲ χώρες με διευθυνόμενη οἰκονομία, τὸ οἰκονομικὸ σύστημα στηρίζεται κυρίως στοὺς κρατικοὺς λειτουργοὺς, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκ τούτου διαθέτουν ἀξημμένη ἰσχὺ στὴν διαχείριση τοῦ δημοσίου πλούτου. Καὶ στὴν προκειμένη περίπτωσι γιὰ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τοῦ συστήματος ἀπαιτοῦνται χιλιάδες, μυριάδες πρόσωπα. Χωρὶς ὁμως ἦθος, τὸ ὁποῖο μέσα στὸ πνεῦμα μιᾶς ὀρθῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς καλλιεργεῖται, τί ἐγυήσεις θὰ ἔχουμε, ὅτι τὰ ἄτομα αὐτὰ μετὰ τὴν ἰσχὺ, ποῦ τοὺς δίνει τὸ σύστημα δὲν θὰ κάνουν ἰδιοτελεῖ χρήση τῆς δυ-

νάμεώς των; Τὰ πράγματα ἐπιβεβαιώνουν καὶ στὸ παρελθὸν ἀλλὰ καὶ στοὺς καιροὺς μας τὴν ἀλήθεια αὐτή. «Ὁ σοσιαλισμὸς ἔχει βέβαια τὴν οἰκονομικὴ του πλευρὰ, ἀλλὰ εἶναι χίμαιρα καὶ ἀπάτη καὶ ἐγκλημα, ἂν δὲν θελήσει νὰ ἐξασφαλισθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τὴν πνευματικὴ, μὲ ἄλλα λόγια, ἂν δὲν ζητήσῃ νὰ στηριχθεῖ στὶς χριστιανικὲς πνευματικὲς ἀξίες, στὸ χριστιανικὸ θεμέλιο»¹¹. Μὲ ὅσα ἤλθαν στὸ φῶς μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ δικαιώνεται ἀπόλυτα ἡ ἄποψη αὐτῆ τοῦ Α. Τσιριντάνη.

Ἄλλὰ τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι μόνο θέμα διαχειρίσεως. Εἶναι κυρίως πρόβλημα παραγωγῆς ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα πρέπει πρῶτα νὰ υπάρξουν καὶ κατόπιν νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴν δικαιοτέρα κατανομή τους. Καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ ἐργασία. Ἐπειδὴ στὸν τομέα αὐτὸν ἀπασχολεῖται τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι σημαντικό νὰ τονισθεῖ ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἐργασία. «Χριστιανικὸς πόθος εἶναι ὄχι ἡ κατάρρευση ἢ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερος χρονικὸς περιορισμὸς τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ ἡ κατάρρευση τῆς βιοπάλης. Καὶ μιὰ λαμπρὴ ἐκδήλωση τῆς χριστιανικῆς λυτρώσεως ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι τὸ ἀνέβασμα τῆς ἐργασίας ἀπὸ βιοπάλη σὲ ἀποστολή»¹². Μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἐξαγιασμὸς τῆς ἐργασίας. Σὲ μιὰ τέτοια θεώρηση τῆς ἐργασίας εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῇ ἡ ὑγιὲς παραγωγικότητα καὶ ἡ ποιότητα παροχῆς ὑπηρεσιῶν, ἀπαραιτήτων συντελεστῶν μιᾶς εὐρωστῆς οἰκονομίας.

Μέσα σὲ ἕνα τέτοιο κλίμα μπορεῖ νὰ ἐξετασθεῖ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ «δικαίου μισθοῦ» γιὰ τὸν ἐργαζόμενον, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι οὔτε εὐκολο, οὔτε ἀπλό. «Τὸ νὰ συνδύασῃ κανεὶς τοὺς τρεῖς παράγοντες (δικαιοσύνη – οἰκονομία

– ἀλληλεγγύη τοῦ συνόλου) εἶναι πολὺ δύσκολη δουλειά. Καὶ τὴν δυσκολία αὐτὴν θὰ τὴν δηλώσουν ξεκάθαρα οἱ Χριστιανοί. Δὲν ἔχουν ὑποχρέωση νὰ βρίσκουν τὶς εὐκολες ἀλλὰ τὶς σωστὲς λύσεις. Καὶ ἂν μόνο στὴ δυσκολία τοῦ προβλήματος καταστήσαμε προσεκτικὸ τὸν ἀναγνώστη, εἶναι αὐτὸ κάτι ποὺ μᾶς χρειάζεται καὶ μᾶς ὠφελεῖ περισσότερο ἀπὸ «ἀπλοποιήσεις ποὺ παραπλανοῦν καὶ ἀπογοητεύουν καὶ ἐτοιμάζουν τὶς ἀλυσίδες τῶν λαῶν»¹³.

Ἕνας ἄλλος παράγοντας, ποὺ συνδέεται μὲ τὸ ὄλο κοινωνικὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἔκταση καὶ ἡ φύση τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτὸ ὑπάρχει μεγάλη ἀσάφεια, ἡ ὁποία ἐπιτείνεται ἀπὸ τὸν πολλαπλασιασμὸ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ πρακτικοῦ ὕλισμοῦ ποὺ κυριαρχεῖ στοὺς καιροὺς μας. Καὶ ἡ διόγκωση αὐτῆ τῶν ἀναγκῶν παράγει πλειάδα ὀξέων προβλημάτων στὸν σημερινὸ κόσμον. Στὸν φαῦλο αὐτὸν κύκλον, στὴν δίνη τοῦ ὁποίου ἔχει περιπέσει ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα, φῶς γιὰ τὴν ὑπέρβασή του δίνει ὁ χριστιανικὸς κανόνας ζωῆς.

«Τὸ ζήτημα αὐτὸ τῶν ἀναγκῶν πρέπει νὰ λυθεῖ. Καὶ ἴσως ἡ σπουδαιότερη συμβολὴ τοῦ χριστιανοῦ ἐπιστήμονα στὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς ὁ καθορισμὸς αὐτὸς τῶν ἀναγκῶν. Ἐξω ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, ὑπάρχει ἄν ὅσον οἰκονομικὸς νόμος, ὅτι οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπεριόριστες στὸν ἀριθμὸ. Ὁ νόμος αὐτὸς ἔχει γιὰ τὸ θέμα μας, τὴν συνέπεια πὼς παλεύουμε γιὰ νὰ φθάσουμε κάτι ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶναι βέβαιο πὼς δὲν πρόκειται νὰ φθάσουμε ποτέ. Ὅσο εἶναι ἀπεριόριστες οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἔχουμε κατανομή τέτοια ποὺ νὰ ἀντιμετωπίζει τὸ ἀπύθμενο βάθος τῶν ἀναγκῶν, κατανομὴ ἱκανοποιητικὴ. Τὸ ὅτι εἶναι

ἀπεριόριστες οἱ ἀνθρώπινες ἀνάγκες ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴ ἐκδήλωση τῆς ὕλιστικῆς θεμελιώσεως τῆς οἰκονομίας. Πρέπει νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴν θεμελιώση αὐτὴ γιὰ τὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου. Τότε ὁμως τὴν ἔννοια τῆς «ἀνάγκης» θὰ μᾶς τὴν δώσει ὄχι ἡ ὕλιστικὴ οἰκονομία ἀλλὰ ὁ χριστιανικὸς κανόνας ζωῆς.

»Μὲ τὸν χριστιανικὸ κανόνα ζωῆς θὰ ἔχουμε σὰν ὄριο τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀνθρώπινη αὐτοκυριαρχία καὶ ἐλευθερία τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Θὰ βροῦμε λοιπὸν τί εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα μιᾶς ἀνετης ἀλλὰ χριστιανικῆς ζωῆς καὶ θὰ τὸ βάλομε γιὰ βάση προκειμένου νὰ δώσουμε στὸν καθένα «ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες του»¹⁴.

ΣΤ'

Σχολιαστὲς τῶν ἡμερῶν μας* διατυπώνουν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῶν κοινωνικῶν πληγῶν ποὺ μαστίζουν σήμερα τὸν κόσμον εἶναι ἡ φτώχεια, τὴν ὁποία χαρακτηρίζουν σὰν τὴν πιὸ βαρεῖα ἀρώστια. Ἡ ἀνισότητα στὴν κατανομή τοῦ πλοῦτου εἶναι μιὰ γενικὴ τάση. Ἡ ἀνισότητα αὐξάνεται συνεχῶς ὄχι μόνο μεταξὺ ἀνεπτυγμένων καὶ ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἀλλὰ καὶ μέσα στοὺς κόλπους τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, δημιουργώντας καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἐκρηκτικὲς ἀντιθέσεις καὶ ἀπειλώντας νὰ ἀνατρέψουν τὸν μῦθον «τῶν κοινωνικῶν τῆς ἀφθονίας» ποὺ μέχρι χθὲς ἀντιπαραβαλόταν μὲ τόση ἐπιτυχία στίς κοινωνίες τῆς στερήσεως τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ». Οἱ κυβερνήσεις συχνὰ προσπαθοῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν αὐτὲς τὶς καταστάσεις μὲ ποινικὲς κυρώσεις καὶ ἀστυνομικὰ μέτρα, τὰ ὁποία τὶς περισσότερες φορὲς ὀδηγοῦν στὴν ὄξυνση ἢ ἀκόμη καὶ στὴν ἔκρηξη, ὅπως συνέ-

βη τελευταῖα στὸ Λὸς Ἄντζελες. Τὸ σημαντικώτερον ὁμως εἶναι ὅτι ἔτσι τὸ πρόβλημα τῆς φτώχειας καὶ τῆς στερήσεως μετουσιώνεται σὲ κρίση τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ γενικώτερα.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς τῶν Βρετανῶν σχολιαστῶν ἐπισημαίνουν τὴν ἀδήριτη ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐπιδίωξη ἐπικρατήσεως τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης θεμελιωμένης ὁμως σὲ ὀρθὲς βάσεις ἐνὸς ὑγιοῦς ἀνθρωπισμοῦ. «Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ πρόσταγμα. Χωρὶς τὴν ἐπιδίωξή της δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ γνήσιος ἀνθρωπισμός. Ἄλλ' ἡ ἐπιδίωξη αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινής. Ὅχι γιὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ἄλλὰ διὰ νὰ εἴμεθα ὄντως ἄνθρωποι. Βεβαίως ὅπου ἀπλοῦται ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη φεύγει ἡ ἐπικίνδυνος ἀπαθλίωσις. Τοῦτο ὁμως εἶναι ἀπλῆ συνέπεια, δὲν εἶναι ἀφετηρία. Τὴν ἀφετηρίαν θὰ ἀποτελεῖ ἡ συναίσθησις ὅτι διὰ νὰ εἴμεθα ὄντως ἄνθρωποι δὲν πρέπει νὰ τρώγομε ἡσυχοὶ τὸ ψωμί μας, οὔτε νὰ κοιμώμεθα ἡσυχοὶ, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Ὅχι ὁ φόβος ἀλλὰ ἡ ἀλύγιστος προσαγῆ τῆς συνειδήσεως θὰ εἶναι ἡ δύναμις ἡ ὁποία θὰ κάμῃ ὦστε ὅλοι, χωρὶς καμμίαν ἐξαιρέσιν, νὰ ἀποδυθοῦν εἰς τὸν ἱερόν, εἰς τὸν ὄντως θεῖον, ἀλλὰ καὶ γνησίως ἀνθρώπινον καὶ ὑγιέστατον ρεαλιστικὸν ἀγῶνα, διὰ νὰ ἔλθῃ ἐπιτέλους ἐπὶ τῆς γῆς ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη»¹⁵.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

9. Π. Μελίτη: «Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος» σελ. 230

10. Αὐτόθι: σελ. 235

11. Αὐτόθι: σελ. 236

12. Αὐτόθι: σελ. 241

13. Αὐτόθι: σελ. 245

14. Αὐτόθι: σελ. 252

* Σχετικὸ δημοσίευμα στὴν βρεταννικὴ ἔφημερίδα Guardian (Ἰούνιος 1992)

15. Ἄλεξ. Ν. Τσιριντάνη: «Ἐνα μήνυμα» σελ. 98 (Ἐκδόσεις «Συζήτησις») ἔτος 1967.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ

Το θέμα Μακεδονία και πάλιν στην επικαιρότητα· επικαιρότητα δραματική για το έθνος και το λαό μας. Δεν θα έπρεπε να ανακινηθῆ ἔφ' ὅσον ἡ ἑλληνικότητά της εἶναι ἐδῶ καὶ 3000 χρόνια ἀδιαφιλονεικῆτη. Ἡ ψευδεπίγραφη Δημοκρατία τῶν Σκοπίων τὸ ἀνακινεῖ ὡς μὴ ὄφειλε. Ὅμιλίες, συνεντεύξεις, ἄρθρα, ἐπιφυλλίδες, συλλαλητήρια, ὅπως τὸ ἱστορικὸ συλλαλητήριον τῆς Θεσσαλονίκης ἢ ἐκεῖνα τὰ μεγάλα συλλαλητήρια τοῦ ἐξωτερικοῦ· Σίδνεϋ, Μελβούρνη, Βρυξέλλες καὶ ἔπεται συνέχεια καὶ οἱ ποικίλες διπλωματικὲς δραστηριότητες τῆς Πολιτείας καὶ ὄλος ὁ ὄργανισμός τοῦ ἔθνους εἶχαν καὶ ἔχουν καὶ τὴν ἐπιπλέον ἐπίδρασίν των· τοιουτοτρόπως συνετέλεσαν καὶ συντελοῦν στὴν ἀγωνιστικὴ ἀφύπνιση ὄλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, ὥστε νὰ ἀντιπαλαίσῃ καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ στὴν ταυτότητά του καὶ τὴν ἀποστολή του.

Παρὰ ταῦτα τὸ ἱστορικὸ ἀναβάπτισμά μας ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι συνεχὲς καὶ ἀδιάλειπτο. Ἦμπορεῖ τὸ «Μακεδονικό» νὰ διεμορφώθῃ ἀπὸ τὸν Τίτο, ὅμως ὁ ρόλος τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὴν ὅλη ὑπόθεση καὶ ἐξέλιξη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι στοιχεῖα ἀναντίρρητα. Γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας ὑπάρχουν ἀφθονοὶ μαρτυρίες. Εἶναι Ἑλλάς καὶ σῶμα ζωτικὸ καὶ κύριον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Μακεδόνες ἦσαν φυλὴ ἑλληνι-

κή, συγγενεῖς μὲ τοὺς Δωριεῖς, ποὺ ἔμεναν χωρισμένοι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας λόγῳ ἐδαφικῆς διαμορφώσεως χωρὶς ποτὲ νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὸ "corpus" τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τὸν κορμό.

Ἡ Μακεδονία ἀνήκει ὡς περιοχὴ καὶ ὡς ψυχὴ συνεχῶς στὴ σφαῖρα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τὸ 2300 π.Χ. Φαίνεται νὰ εἶχαν ὑστερήσει πολιτιστικὰ κατὰ σύγκριση ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀλλὰ ἡ πολιτιστικὴ κατάστασί της διέφερε σημαντικὰ ἀπὸ ἐκείνῃ τῶν λοιπῶν γειτόνων. Οἱ Μακεδόνες ἐμφανίζονται περισσότερο προωδευμένοι ἔναντι τῶν Ἰλλυρῶν ἐκ Δυσμῶν, τῶν Παιόνων ἀπὸ τὸν Βορρᾶ καὶ τῶν Θρακῶν ἀπὸ Ἀνατολῶν. Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος (484 – 410 π.Χ.) κατ' ἐπανάληψη καὶ μὲ σαφήνεια καθορίζει τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῶν Μακεδόνων: «Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι... κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι... καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς ὀπισθεν λόγοις ἀποδέξω ὡς εἰσι Ἕλληνας, πρὸς δε καὶ ἐν τῇ Ὀλυμπίῃ διέποντες τὸν ἀγῶνα οὕτω ἔγνωσαν εἶναι». (Εἶναι Ἕλληνας αὐτοὶ καθὼς οἱ ἴδιοι τὸ ἰσχυρίζονται... καὶ κατὰ συνέχειαν θὰ ἀποδείξω ὅτι εἶναι Ἕλληνας, ἐπὶ πλέον αὐτὴν τὴν γνώμη ἔχουν ἐκεῖνοι ποὺ κατευθύνουν τοὺς ἀγῶνες στὴν Ὀλυμπία). Ὁ Θουκιδίδης (460 – 396 π.Χ.) καὶ ὁ Ἰσοκράτης (436 – 338 π.Χ.) συμφωνοῦν περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τοὺς Ἀργεάδες – Ποι-

μενίδες. Για τον Ἀμύντα Α' (540 – 498 π.Χ.) υπάρχουν τὰ πρῶτα ἱστορικά στοιχεία. Ζωηρὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος ὁ Α' (498 – 454 π.Χ.) φημισμένος γιὰ τὴν εὐγένειά του, τὴν φιλοτιμία του, τὴν ἀπεριόριστη ἀγάπη του πρὸς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ πολιτισμὸν ἔλαβε τὸν τιμητικὸ τίτλο «Φιλέλληνα». Μεγαλεπήβολος, γενναίωφρων καὶ ρέπων πρὸς θαρραλέους ἡρωισμούς, ἐθαυμάσθη καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ συγχρόνων του Ἑλλήνων. Ὁ Ἀλέξανδρος Α' δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ἐν πολλοῖς ὡς ὁ δημιουργὸς ὄλων ἐκείνων τῶν βασικῶν προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπητοῦντο, ἵνα, ἕνα αἰῶνα βραδύτερον, ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς ἡγεμονεύσῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάκτησιν τοῦ γνωστοῦ κόσμου ἐπὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, σημειώνει ὁ Α. Δασκαλάκης («Ἀλέξανδρος ὁ Α' ὁ Φιλέλληνα» Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1958 – 59 σελ. 341).

Ἔγινε δεκτὸς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, ὡς γνωστὸν, μὲ θέρη: «Ἄλλως τε ὁ τίτλος τοῦ Φιλέλληνα, ποὺ ἐσήμανε φιλόπατρις, δινόταν σὲ Ἕλληνες καὶ κυρίως σ' ἐκείνους ποὺ δὲν περιώριζαν τὴ δράση καὶ τὴ σκέψη τους στὸν στενὸ τοπικιστικὸ ὀρίζοντα τῆς πόλης ἢ τοῦ κράτους ποὺ γεννήθηκαν ἢ ζοῦσαν, ἀλλὰ εἶχαν ὀρίζοντες πανελληνίας σκέψης» γράφει ὁ Ν. Μάρτης (Ν. Μάρτης: «Ἡ πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας» Ἀθήνα 1983, σελ. 15).

Ἡ προσφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' πρὸς τοὺς νοτίους Ἕλληνες λογίζεται ἐξαιρετικὴ. Πολλοὶ ἐκπατριζόμενοι Ἕλληνες π.χ. Μυκηναῖοι, ἀνεξήτησαν καὶ βρῆκαν ἄσυλο στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Α' ἐφιλοξενήθησαν σπουδαῖοι πνευματικοὶ ἄνδρες, ὁ Ἑλλάνικος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Πίνδαρος. «Τὰ ἑλληνικά

γράμματα καλλιεργοῦνται ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Αἰγῶν, ἐνθα συνεκεντροῦντο καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔζων οἱ ἐπιφανέστεροι Μακεδόνες» σημειώνει ὁ Ἀπ. Δασκαλάκης. Σύμφωνα μὲ τὴν πληροφορία ποὺ παρέχει ὁ Δημοσθένης εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Φίλιππον, ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἐξωλόθρευσε μὲ ἀποφασιστικότητα ὑπολείμματα τῆς ἡττημένης στρατιᾶς τῶν Περσῶν στὶς Πλαταιές, κατὰ μία μάχη περὶ τὸν Στρυμῶνα. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι ἐξῶντῳσε ἑπταμελῆ περσικὴ πρεσβεία, ποὺ ἀπεπειράθη νὰ βιάσῃ τὶς γυναῖκες τοῦ βασιλικοῦ οἴκου του. Τοῦτο ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Κ. Τριανταφύλλου «Ἦττον Ἑλληνικὴ Ἱστορία» 1965, σελ. 64 καὶ ὁ ἐπίτιμος δικηγόρος – συγγραφεὺς Δ. Μπογδανόπουλος εἰς ἐπιφυλλίδα του: «Πελοπόννησος» 23 – 2 – 92 μὲ θέμα: «Ἡ ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος»

Ὁ Περδίκης (424 – 423 π.Χ.) ἐφιλοξένησε τὸν Ἴπποκράτη. Θὰ ἀποτελοῦσε παράλειψη νὰ μὴ ἀναφερθῆ ὁ Ἀρχέλαος ὁ Α' (414 – 413 π.Χ.) ποὺ μετέφερε τὴν πρωτεύουσά του ἀπὸ τὶς Αἰγές στὴν Πέλλα καὶ κυρίως διότι ἐφιλοξένησε στὴν αὐλὴν του σοφοὺς καὶ καλλιτέχνες, τὸν ποιητὴ Ἀγάθωνα, τὸν ἐπικό Χοιρίλο, τὸ διθυραμβικὸ Τιμόθεο, τὸν τραγικὸ Μελανίπιδην, τὸν ἰατρὸ καὶ υἱὸ τοῦ Ἴπποκράτους Θεσσαλὸ καὶ κυρίως τὸν τραγικὸ Εὐριπίδην.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν Μακεδόνων καὶ ἡ ἀνάμειξις των στὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκορυφώθη ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' καὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ Φίλιππος ἀνῆλθε στὴν ἀρχὴ τὸ 359 π.Χ. Υἱὸς τοῦ Ἀμύντα τοῦ Γ' εἶχε διδαχθῆ ὡς αἰχμάλωτος τοῦ Πελοπίδα στὴν Θήβα, ποὺ παρέμεινε 3 χρόνια, τὴ στρατιωτικὴ πειθαρχία καὶ τακτικὴ, ἐδιδάχθη λογοτεχνία, ρητορικὴ καὶ φιλοσοφία. 23 ἐτῶν ἀνῆλθε στὸ θρόνο. Ἐπιτεύγματα τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξαν ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ

πεζικού, ή δημιουργία τής περίφημης μακεδονικής φάλαγγας, ό έφοδιασμός του στρατού με πολιορκητικό ύλικό. Ή όργάνωση μονίμου στρατού με θητεία ύποχρεωτική, οί συνεχείς πορείες· οί ασκήσεις έπέτυχον να έμφυσήσουν πνεύμα πειθαρχίας και αυτοπεποιθήσεως. Συνέτριψε τους βαρβάρους με νέο στρατευμα, που συνεκρότησε. Παραλλήλως έφρόντισε για τήν οικονομική και πνευματική ανάπτυξη τής Μακεδονίας. Ή ίδρυση πόλεων και ή θέσπιση νόμων άποτελούν στοιχεία, τά όποια καταγράφονται στο ένεργητικό του Φιλίππου. Ή έπεκτατική πολιτική και στρατιωτική δράση του Φιλίππου έχουν ως συνέπεια τήν κατάληψη τής Άμφιπόλεως, άποικίας τών Άθηναίων (357 π.Χ.), τής Πύδνας 356 π.Χ. Έπεξέτεινε τήν κυριαρχία του εις τήν Έλλάδα νοτιώς, έφ' όσον έπωφελήθη από τις διαμάχες και έμφύλιες έριδες τών λοιπών Έλλήνων. Ή δράση του Φιλίππου συμπίπτει με τήν έποχή, κατά τήν όποία ή Δελφική άμφικτυονία ειχεν έκτραπή από τó óραίο πνεύμα τής διαιτησίας και τής συμφιλώσεως και τó στόχο τής ειρηνεύσεως τών πόλεων. Οί Θηβαίοι, λόγω τής αίγλης που διατηρούσαν άκόμη, διά διαφόρων ένεργειών των τρόπον τινά έπροκάλεσαν παρέμβαση του Φιλίππου προς διευθέτηση διαφορών με τους Φωκαείς. Και έτσι υπέταξε πολλές πόλεις και άλλες στη Βόρειο Έλλάδα. Έκείνη τήν ιστορική ώρα ή παρουσία του Δημοσθένους είναι χαρακτηριστική. Βέβαια ό Δημοσθένης ό έξοχος ρήτωρ (384 - 322 π.Χ.) άκολουθεί τακτική αντίθετη με τήν φορά τής Ίστορίας.

Άντιπροσωπεύει τήν άκραιφή όψη τής Άθηναϊκής πολιτείας, αλλά φαίνεται ότι με τήν πολεμική του κατά του Φιλίππου δέν συνέλαβε τó νόημα μιās πανελλήνιας ένότητος. Οί Όλυνθιακοί και Φιλίππικοί του λόγοι άπεικονίζουν τόν πατριωτισμόν, τήν τόλμη και τήν

άγάπη του ρήτορος για τήν Άθήνα. Δίπλα στο Δημοσθένη εύρίσκονται άλλοι σοφοί άνδρες, όπως ό Ίσοκράτης, ό Φωκίαν και ό φιλόσοφος Σπεύσιππος άρχηγός τής Πλατωνικής Άκαδημίας. Ή παρουσία του Δημοσθένους δικαιώνεται με τήν φωνή που ύψώνει έμπρός προς τήν δύουσα αίγλη τών Άθηναίων.

Οί άλλοι άνδρες τρόπον τινά εργάζονται υπέρ του Φιλίππου. Ό Ίσοκράτης συνεβούλευσε τόν Φίλιππον με έπιστολές του να πραγματοποιήση τήν ένωση τών έλληνικών πόλεων και να εκστρατεύση κατά τών Περσών. Ό λόγος του ήταν υπερήφανος, ποτέ δουλοπρεπής. Άκτινοβολεί τó ύψηλό άθηναϊκό ύφος. Οί συστάσεις του ένσαρκώνουν τó άπαιτούμενο ήθος τών περιστάσεων. Ό Ίσοκράτης διακατέχεται από τήν λαχτάρα και τόν πόνο για τήν ένότητα του Έλληνισμού, όμως παρέμεινε σε όλη του τή ζωή βαθύτατα Άθηναίος. Ή μάχη τής Χαιρωνείας (338 π.Χ.), που ένίκησε ό Φίλιππος, έλύπησε τόν Ίσοκράτη και άπεβίωσε από τή λύπη του. Ή μάχη αύτή δέν έσήμανε τήν άπώλεια τής έλευθερίας τών Έλλήνων, αλλά τó τέρμα μιās μακράς περιόδου ιστορικής, τής κλασσικής Έλλάδος, και τó άνοιγμα μιās καινούργιας στο μεσογειακό κόσμο, τήν νέα έποχή του Έλληνισμού με πρωταγωνιστικό στοιχείο, τους Μακεδόνες Έλληνες.

Ό δραματισμός του Φιλίππου συνίστατο στην προσπάθεια συνενώσεως όλων τών Έλλήνων κατά τής περσικής αυτοκρατορίας υπό τήν ήγεσία τής έλληνικοτάτης Μακεδονίας.

Τó σχέδιό του άνέκοψε ό πρόωρος θάνατός του. Ό Φίλιππος άν δέν ειχε τήν άνωτέρα έκπολιτιστική αντίληψη του Περικλέους, διέθετε στρατηγική και διπλωματία, ώστε να συνενώση τους Έλληνες δεχόμενος τήν παραίνηση του Ίσοκράτους. Κατόπιν όμως ή σκυτάλη τής νέας έθνικής έξορμήσεως άναλαμ-

βάνεται από τον υιόν του Ἀλέξανδρον, πού ἀπεκλήθη Μέγας χάρις στά θαυμαστά του και ἀνυπέβλητα κατορθώματά του. Τοῦτο θά διαπραγματευθοῦμε σέ προσεχῆ συνεργασία.

Ἔχουν πολλά ἔργα ἰδῆ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἀναφερόμενα στὸ πολυσήμαντο θέμα Μακεδονία και Μακεδονικός Ἑλληνισμός. Ἐκτὸς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τοῦ Κ. Παπαρηγόπουλου, πού διὰ μακρῶν ἀναφέρεται στὴ Μακεδονία, ἔχει κυκλοφορήσει ἀξιολογώτατος τόμος με τίτλο: «Μακεδονία» (4000 χρόνια ἑλληνικῆς ἱστορίας και πολιτισμοῦ) με γενικὴ ἐπιτοπτεία τοῦ Μ.Β. Σακελλαρίου, Ἀκαδημαϊκοῦ, σελ. 566, 1982.

Ἄλλα ἔργα σχετικὰ εἶναι:

Ν. Μάρτη, τ. ὑπουργοῦ, «Ἡ Πλαστογράφηση τῆς Ἱστορίας τῆς Μακεδονίας», 1983, ἐξαίρετο βοήθημα γιὰ τὴν ἀνασκευή θεωριῶν, πού θέτουν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν ἑλληνικότητα τοῦ Μακεδονικοῦ χώρου. Ἐπίσης Γεωργίου Χατζηδάκη, γλωσσολόγου, «Περὶ Μακεδονικῆς γλώσσας». Ἀποστ. Δασκαλάκη: «Ὁ Ἑλληνισμός τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας», Μιχ. Παπακωνσταντίνου: «Ἡ Μακεδονία μετὰ τὸν μακεδονικὸ ἀγῶνα» Γ' Ἔκδοσις, Ἀθήνα 1992. Ἰωάν. Παπασταύρου: «Οἱ Ἀρχαῖοι Μακεδόνες ὡς συντελεσταὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνώσεως» 1945. Παν. Κανελλοπούλου: «Ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα στὴν Πύδνα και ὡς τὴν καταστροφή τῆς Κορίνθου» 1963, πού ἔχει ἐπανεκδοθῆ με τὸν τίτλο: «Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστο-

ρία» τόμ. 3ος. Τοῦ Ν. Ἀνδριώτη, καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης «Ἡ γλῶσσα και ἡ ἑλληνικότητα τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων» 1952. Ν. Ἀνδριώτη: «Τὸ ὁμοσπονδιακὸ κράτος τῶν Σκοπίων και ἡ γλῶσσα τους» Ἀθήνα 1992. Κων. Ι. Τσιούλκα: «Συμβολὴ εἰς τὴν διγλωσσίαν τῶν Μακεδόνων ἐκ συγκρίσεως σλαβοφانوῦς μακεδονικῆς γλώσσας πρὸς τὴν ἑλληνικὴν» με πρόλογο Ν. Μάρτη. Πρώτη ἔκδοσις 1907. Β' 1991. Π. Κ. Ἐνεπεκίδη: «Θεσσαλονίκη και Μακεδονία» (1798 – 1892). Κ. Α. Βακαλοπούλου: «Νεότουρκοι και Μακεδονία» (1908 – 1912). Ἀπ. Π. Βακαλοπούλου: «Ἱστορία τῆς Μακεδονίας» Θεσσαλονίκη (1354 – 1833). «Ἱστορία τῆς Μακεδονίας» τοῦ Ὁθωνος Ἄβελ, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Μαργαρίτου Γ. Δήμητσα, ἐν Λειψία 1860. Και ἄλλα πολλὰ ἔργα, πού ἴσχυροῦν νὰ κατατοπίσουν τὴ νέα γενεὰ γιὰ τὸ τόσο σημαντικό και ζωτικὸ θέμα τῆς πατρίδος μας.

Τὸ ὄλον αὐτὸ θέμα εἶναι ἐθνικό. Ἡ Μακεδονία εἶναι καθαρὰ ὄρος γεωγραφικός και ὄχι ἐθνολογικός. Και ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῆς Μακεδονίας εἰς τρία κράτη, Ἑλλάδα, Σερβία, Βουλγαρία, ἔγινε εἰς βάρος τῶν ἑλληνικῶν ἱστορικῶν δικαίων. Ἐναντι τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀπαιτεῖται στοιχειώδης σεβασμός· σεβασμός πρὸς τὸν Ἑλληνισμό, πού διέσωσε και διέδωσε τὸν πολιτισμὸ στὴν οἰκουμένη.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Φιλολόγος – Λυκειάρχης

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Ἡ ἀδιαφορία τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας νὰ σέβεται τὰ συστήματα ζωῆς δημιούργησε τὸ ἀδιαχώρητο. Ἡ σοβαρὴ διατάραξη περισφίγγει τὸ περιβάλλον, τὸ ἀπειλεῖ μὲ καταστροφή.

Τὰ συμπεράσματα εἶναι ἀνησυχητικά.

Σὲ ἐγκύκλιό της ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σημειώνει: «...ἡ ἀνατροπὴ τῶν κανονικῶν καὶ ἀρμονικῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ περιβάλλον τελικῶς ἀποβαίνει ἐπιζήμιος... διὰ τὴν διαβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς» (Συνεδρία 12 Ἰουνίου 1990).

Διαπιστώνεται ὅτι ἔχουν γίνεи παραλήψεις ποὺ καταστρέφουν ἀνεπανόρθωτα τὰ συστήματα ἐπιβίωσης.

Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἐπιμένει νὰ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ γεγονότα μᾶς προλαβαίνουν. Ὅμιλοῦν μὲ τὴν σκληρὴ γλῶσσα τῆς πραγματικότητος.

«*Δάση καταστρέφονται, λίμνες καὶ ὑδροβιότοποι ἀποξηραίνονται, οἱ ὑδάτινοι ἀποδέκτες ρυπαίνονται ἀνεπανόρθωτα... δημιουργοῦνται ὄλο καὶ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα. Ἡ ἀτμοσφαιρική ρύπανση, ὅπως καὶ ἡ ὄξινη βροχὴ, ἐμφανίζεται!*»

Ἡ ἄλογη τεχνολογικὴ παραβίαση τοῦ οἰκοσυστήματος δημιουργεῖ ἱστορίες περιβαλλοντικοῦ ἐκφοβισμοῦ καὶ ἀνάλογες κοινωνικὲς ἀντιδράσεις μὲ βαρὺ ἀντίτιμο.

Ἐνοικοδόμηση δεύτερης ἐξοχικῆς

κατοικίας.

Αὔξηση τῶν ἰδιωτικῶν μέσων μεταφορᾶς ἐκτὸς πόλεων. Πολλαπλασιασμός τῶν τροχαίων προβλημάτων ἀπὸ τὸ ἄγχος, τὸν ἐκνευρισμό, τὴ βιασύνη κ.λ.π.

Καταπάτηση καὶ ἐκμετάλλευση τῆς γῆς. Ἐμπρησμοὶ δασικῶν ἐκτάσεων. Δημόσιες δαπάνες γιὰ ἐπέκταση σχεδίου πόλεως (ὄδικό δίκτυο, ἠλεκτροδότηση, ὑδροδότηση κ.λ.π.).

Τὸ πρόβλημα εἶναι γενικότερο.

Ἡ ὑπαιθρος δὲν ἐπιλύει τὸ θέμα. Ἡ πραγματικὴ διάσταση τῆς οἰκολογίας μᾶς ἐγγίζει ὄλο καὶ περισσότερο.

Τὸ ἐφιαλτικὸ ἐρώτημα παραμένει ἀναπάντητο, πῶς θὰ ἐπιβιώσουμε σὲ ἔνα μολυσμένο περιβάλλον;

Ἡ τεχνολογία, λοιπόν, δὲν θεωρεῖται ὡς πηγὴ εὐτυχίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ ἡ πρώτη αἰτία καταστροφῆς!

«*Στὶς βιομηχανικὲς περιοχὲς ἀπαγορεύουν στὰ παιδιά τὴν ὥρα τῆς γυμναστικῆς νὰ κάνουν βαθεῖες εἰσπνοές, γιὰ νὰ μὴ καταπίνουν τὴ δηλητηριασμένη ἀτμόσφαιρα τῆς πόλεως*», κ.λ.π.

Τὶς προηγούμενες δεκαετίες ὁ ἀτομικὸς πόλεμος ἀπειλοῦσε μὲ καταστροφὴ τὸν πλανήτη. Μετὰ τὶς συμφωνίες εἰρήνης ὁ νέος κίνδυνος προέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκολογία.

Ἡ «*τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη*» σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν εὐκόλο πλουτισμὸ καὶ τὴν ἀδιαφορία πολλῶν γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος... ἀποτελοῦν

τρομερή άπειλή για τον σύγχρονο άνθρωπο»².

Πιο συγκεκριμένα. Έξοντώνουν χιλιάδες ζωα και κατεργάζονται το δέρμα και το τρίχωμα, για την κατασκευή γούνινων ένδυμάτων. Πλουτίζουν από την κατασκευή κοσμημάτων, κομψοτεχνημάτων, σφαιρών σφαιριστηρίου κ.λ.π. από το έλεφαντοστούν. Άλλα έζαφανίζουν την πανίδα.

Ό νεοπλουτισμός, ή επίδειξη και ό,τι έφήμερο, άποδεικνύεται ότι υπερέχουν σε μεγάλο βαθμό από το σεβασμό της δημιουργίας.

Τα φυτοφάρμακα στο χωριό δημιούργησαν χειρότερη άτμόσφαιρα από το Λός Άντζελες και την Άθήνα.

Καταπολεμούν με ίσχυρά τοξικά φάρμακα και καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον. Καταπολεμούν και έντομα που διάκεινται φιλικά προς τον άνθρωπο. (Όπως ή λαμπρίτσα που τρέφεται από τις μελίγκρες).

Καταργείται ή φυσική καταπολέμηση των καταστρεπτικών πληθυσμών και χρησιμοποιούνται άλλοι τρόποι... Και στην καλλίτερη περίπτωση, αν οι μέλισσες μένουν άπρόσβλητες από τους ψεκασμούς, την μολυσμένη γύρι των άνθων, την μεταφέρουν στο μέλι, το δηλητηριάζουν.

Ραντίζουν τα φρούτα και πριν περάσουν οι ήμέρες άσφαλείας, τα διαθέτουν στην αγορά. Είναι ώραία στην εμφάνιση, αλλά... γεμάτα με τοξικές ούσιες που προσβάλλουν τον ανθρώπινο οργανισμό!

Πρόσφατες πληροφορίες αναφέρουν ότι τα διαστημικά έρευνητικά κέντρα (NASA) αναζητούν νέο τύπο άεροσκάφους. Ταχύτερο, οικονομικότερο. Ταξίδι 12 ώρων ύπολογίζουν να έλαττωθεί στο έλάχιστο (3 ώρες).

Μείωση των άποστάσεων, αλλά περισσότερο έκπομπή καυσαερίων. Θα πετούν ψηλότερα στο διάστημα και θα

«τροπούν» το όζον της άτμοσφαιρας!

Ένδιαφέρον για τις άεροπορικές έταιρειες, αλλά... άδιαφορία για το περιβάλλον.

Ό άνθρωπος έχει έξελιχθεί στο πιο άσχημο παράσιτο της δημιουργίας!

ΘΕΟΛΟΓΙΑ – ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ό άνθρωπος δημιουργημένος «κατ' εικόνα Θεού», μετέχει των πνευματικών και υλικών αγαθών. «Εί γάρ τοίς πνευματικοίς αυτών έκοινωνήσαν τα έθνη, όφείλουσι και έν τοίς σαρκικοίς λειτουργήσαι αυτοίς» (Ρωμ. ιε' 27).

Η μονομερής άρνηση δημιουργεί ήθικό πρόβλημα. Ό άνθρωπος ως διφυής δέν δύναται να παρουσιάζει άσυνέπεια ως προς την δημιουργία.

Άλλά και ή ολοκλήρωση της κοινωνίας των πιστών παρουσιάζεται στην άδιάσπατη ένότητα του υλικού και πνευματικού.

Παρατηρεί ό Νικόλαος Καβάσιλας, ό άνθρωπος βαδίζει σε δυο επίπεδα. Το ένα είναι το υλικό, το ανθρώπινο, το φθαρτό. Το άλλο είναι το πνευματικό, το αιώνιο.

Πρόκειται για πράξη συνεργασίας, ένότητος και άρμονίας στη δημιουργία.

Πρώτη άναφορά για το σχετικό θέμα έγινε από τον Κύριο στην Κυριακή Προσευχή. Η έννοιά της είναι να ενδιαφερόμεθα για τις άμεσες άνάγκες, υλικές και πνευματικές. Χωρίς άκρότητες. Να επιδιώκουμε τα αιώνια, από τα έφήμερα. Να δεχόμεθα τα αγαθά σαν ένα μεγάλο δώρο του Θεού, όπως και όλόκληρο τον κόσμο. Το δώρο είναι προσφορά αγάπης και τρόπος έναρξης διαλόγου σε εκείνον που προσφέρεται.

Όταν ό διάλογος που περιμένει ό δωρητής δέν πραγματοποιείται, κάπου υπάρχει παρεξήγηση. Ό άνθρωπος στη συγκεκριμένη περίπτωση προσκολλήθηκε στο δώρο. Στα υλικά αγαθά, στα

εφήμερα. Λησμόνησε τὸν Δημιουργό. Δὲν ὑπάρχει διάλογος ἀγάπης. Ἡ κτίση κατακτήθηκε, ἀλλοιώθηκε. Ἡ ἰσορροπία τῆς μεταβλήθηκε. Ἔχουμε ἀναστάτωση ὕλική καὶ πνευματική.

Καλούμεθα νὰ σεβαστοῦμε τὰ δῶρα τῆς δημιουργίας, «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον». Νὰ παρακάμψουμε τὴν προσκόλλησι στὰ δῶρα καὶ νὰ συναντήσουμε τὸν Δωρητή, «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἡ ὑπέρβασι αὐτὴ ἐκδηλώνεται σὲ καθημερινὴ βάση μὲ πολλὰς ἐπιπτώσεις στὸ σύγχρονο ἄνθρωπο. «Ἄναπνέει φόβο καὶ ἐκπνέει ἀγωνία. Τὸ στρὲς καὶ τὸ ἄγχος ἔχουν γίνεαι ἀχώριστοι σύντροφοί του. Ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀβεβαιότητα, τὸν καταδιώκουν ἀδιάκοπα»².

Ἡ Μ. Βασιλείος σημειώνει, «ὄσο ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ζωὴν, τόσο πλησιάζει στὸν θάνατο. Γιατὶ ζωὴ εἶναι ὁ Θεὸς καὶ τῆς ζωῆς ἡ στέρησι εἶναι θάνατος»³.

Ἡ ὀδυνηρὴ μεταμόρφωσι εἶναι ἔργο τῶν χειρῶν μας. Ἀπομακρύνουμε τὸν ἀληθινὸ Θεό, τὸν Δωρητὴ καὶ τὸν ἀντικαταστήσαμε μὲ τὰ πλούσια ὕλικὰ δῶρα Του.

Γέμισε ἡ δημιουργία ἀπὸ κινδύνους. Ὁδηγεῖται στὴν παραμόρφωσι, στὴ φθορά, στὸ θάνατο. «Τῆ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐχ ἑκούσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα» (Ρωμ. η' 20).

Ἡ κτίσι καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ὀδηγήθηκε στὴ θέωσι, ὅπως ἦταν ὁ ἀρχικὸς σκοπός. Ἡ πτώσι συμπιέσθηκε καὶ τὴ δημιουργία καὶ «συστενάζει καὶ συνωδύνει».

ΕΞΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Ἡ ἀνάπτυξι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας πρόσφεραν σπουδαῖες ὑπηρεσίες στὸ σύγχρονο κόσμο, ἀλλὰ καὶ φοβεροὺς κινδύνους. Δὲν διαχωρίζεται στὴ θεολογία ὁ πνευματικὸς καὶ ὕλικὸς

τομέας.

Οὔτε θεωρεῖται εὐλογημένος ὁ ἕνας καὶ «διαβολικὴ ἐπιπόνησι» ὁ ἄλλος.

«Τὰ ὕλικὰ πράγματα ἀποκτοῦν στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων πνευματικὲς διαστάσεις. Ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ πράγματα ἐκφράζονται καὶ αἰσθητοποιοῦνται μὲ ὕλικὰ μέσα»⁴.

Ἡ ἐνανθρώπισι τοῦ Θεοῦ Λόγου, περιέχει τὸ πνευματικὸ καὶ ὕλικὸ στοιχεῖο.

Ἡ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. α' 14).

Ἡ ἀνθρώπινη σάρκα τοῦ Χριστοῦ εὐλογήθηκε, ἐξαγιασθηκε, εἶναι ἕνα κομμάτι τῆς δημιουργίας ποὺ προσφέρθηκε ὡς δῶρο. Ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ εὐλογίας ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως. Εἶναι πρωτοφανὴς καὶ ἀνεπανάληπτη θεϊκὴ ἐκδήλωσι ἀγάπης. Ἐνα θαῦμα. «Τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν» (Λουκ. 18, 27).

Οὐδεὶς εἶχε τὴν δύναμι νὰ ἀντιδράσει ἢ νὰ ματαιώσει τὴν οὐράνια ἀπόφασι καὶ προσφορά. Ἡ ὑπερφυσικὴ παρουσία ἦταν ἀναγκαία. Ἡ πτώσι συμπιέσθηκε ἄνθρωπο καὶ δημιουργία μακριὰ ἀπὸ τὴν παραδείσια δύναμι. Ὁλα εἶχαν ἀτονίσει, εἶχαν ἀμβλυνθεῖ.

Ἐκτοτε συμπορεύοντο στὴν «πραγματικὴ κοσμικὴ καταστροφὴ»⁵. Τὴν κρίσιμη πορεία ἀνέκοψε ἡ θεία παρουσία. Γεννήθηκε ὁ Χριστὸς ποὺ προέτρεξε τῆς καταστροφῆς. Ὁλοκλήρωσε τὸ ἔργο Του μὲ τὴν Ἀνάστασι, Ἀνάληψι καὶ ἐπιφοίτησι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν κτίσι ἀνοιξε ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Πατέρες χαρακτηρίζουν τὸν Χριστὸ «ἥλιο τῶν κόσμων»⁶. Ἡλιος πνευματικὸς, ἀναντικατάστατος, ποὺ φωτίζει τὰ σκότη καὶ θερμαίνει μὲ τὶς ἀκτῖνες του ὀλοκλήρη τὴ δημιουργία. Κατευθύνει πρὸς τὴν πνευματικὴ ἐνότητα καὶ δημιουργικὴ προσφορά. Στὸ σεβα-

σμό και την ἀλληλοπαραχώρηση τῶν δημιουργημάτων. Ἀλλὰ προϋποθέτει και τὴν θέωση τοῦ ἀνθρώπου «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι».

Εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὸ δημιούργημα, νὰ σεβαστεῖ τὸ θεῖο δῶρο, τὴ δημιουργία. Νὰ γνωρίσει τὸν Πλάστη και νὰ συνδεθεῖ μαζί Του.

Ἦ Ὁ Μέγας Βασιλεὺς προτρέπει «μὴ σὺν τὴν γῆν, τοὺς καρποὺς οὐκ εἰς ἑαυτῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν ἐξέθρεψεν».

Στὴ μετὰ Χριστὸν ἐποχὴ ὁ ἐξαγιασμός, ἡ πνευματικὴ πρόοδος, ὁ σεβασμός στὴ κτίση, συνδέεται μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι μέθοδοι ποὺ ἐπέλεξε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ συνδεθοῦμε μὲ τὴν αἰωνιότητα. Νὰ ἐπανέλθουμε ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ξεκινήσαμε.

Ἦ εὐλογημένη γῆ μᾶς ἔδωσε τὸν ἄρτο και τὸν οἶνο. Δυὸ ὕλικά στοιχεῖα ποὺ μᾶς ἐνώνουν μὲ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Μᾶς συνδέουν μὲ τὸ Θεῖο και γινόμεθα «ὁμοαἵματοι και ὁμο-σωμοι. Μέλη Χριστοῦ» (ἅγιος Εἰρηναῖος). «Χριστοφόροι» (Κύριλλος Ἱεροσολύμων)ᶑ.

Ἦ σάρκωση και ἡ ἀνάσταση σύνδεσαν τὸ θεῖο και τὸ ἀνθρώπινο. Ἦ ἀναστημένος Χριστὸς εἶναι ὁ κρῖκος, ἡ γέφυρα τῆς θείας και ἀνθρώπινης φύσης.

★★★

«Ἀπὸ τὴν γενικὴ δημιουργία Αὐτὸς διάλεξε μερικὰ μόνο στοιχεῖα δεμένα κατὰ τρόπο ξεχωριστὸ μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ μᾶς μεταδίδει μὲ αὐτὰ θεϊκὴ ζωὴ τοῦ σώματός Του· ἄφησε ὁμως τὴν φύση γενικὰ στὴ σημερινή της κατάσταση, ὥστε νὰ μᾶς εἶναι ἕνα περιβάλλον κατάλληλο γιὰ τὴν ἐπίγεια ζωὴ»ᶑ.

Ἦ σεβασμός και ἡ προστασία τῆς δημιουργίας θὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὸν ὀλοκληρωμένο ἀνθρώπο, τὸν ἐξαγιαζόμε-

νο. Αὐτὸν ποὺ ἀγωνίζεται «ἄχρις οὐ μορφωθῆ Χριστός». Ἦ τὴν προϋπόθεση τῆς ἀποδοχῆς τῶν πνευματικῶν δωρεῶν ὀδηγοῦμεθα στὸ καλλίτερο. Ὅλα βελτιώνονται, ἡ γῆ δέχεται ἰδιαίτερα εὐλογία. Καὶ ἡ τεχνολογία τίθεται στὴν ὑπηρεσία τοῦ πνεύματος.

Τότε θὰ παύσει «ἡ κτίσις νὰ συστενάζῃ και συνωδῖνῃ» (Ρωμ. ἡ' 22). Θὰ ἐκλείψουν τὰ ἐφιαλτικά ἐρωτηματικά...! Διότι μιὰ πτυχὴ τοῦ ὀικολογικοῦ προβλήματος εἶναι και ἡ πνευματικὴ διάσταση.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΤΙΣΗ

Α) Ἦ Ὑμνολογία

Ἦ 20ος αἰώνας ἐκπνέει. Παραμένει ἄλυτο τὸ ὀικολογικὸ πρόβλημα, ἡ αὐτοκαταστροφή μας! Ἦ ὑπάρχει ἀντίδοτο;

Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς: ὅ,τι δὲν κατόρθωσε ὁ ἀνθρώπος μὲ τὸν Ἀδάμ, τώρα θὰ τὸ ἐπιτύχει μὲ τὸν νέο Ἀδάμ, τὸν Χριστό.

Ἦ θέωση τῆς κτίσεως και τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργο τῆς μετὰ Χριστὸν ἐποχῆς. Ἦ ὑπάρχει τὸ «Θαβῶρειον φῶς» ποὺ δὲν μετεμορφῶθαι μόνον ὁ Χριστὸς ἀλλὰ και «ἡ βροτεία ἅπασα φύσις» (Ἦ Ὀρθος 5ης Αὐγούστου). Τὸ θεῖο φῶς ποὺ παρουσίασε τὸν Χριστὸ Μεταμορφωμένο, μπορεῖ νὰ σώσει τὸν ἀνθρώπο και τὴν δημιουργία.

Ἦ ὕμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἀνάστασή Του, ψάλλει «σήμερον πᾶσα κτίσις ἀγάλλεται και χαίρει, ὅτι Χριστὸς ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου». «Νῦν πάντα πεπλήρωται φῶτός, οὐρανός τε και γῆ και τὰ καταχθόνια (= σὺμπαντα), ἑορταζέτω γοῦν πᾶσα κτίσις τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ, ἐν ἡ ἔστερέωται».

Ἦ Ἐκκλησία ἀποδίδει σεβασμὸν στὸν πνευματικὸ και ὕλικὸ κόσμο. Εἶναι ὁ μόνος ὀικεῖος τόπος ποὺ ἐκφράζεται ἄμεσα ἡ σχέση ἀνθρώπου και κτί-

σεως... Δημιουργία και δημιουργήματα ύμνολογούνται. Τὰ λειτουργικά κείμενα ἐκφράζουν τὸ Ὁρθόδοξο φρόνημα καὶ ἐκφράζουν τὴ θεϊκὴ διδασκαλία. Ἄποδίδουν σεβασμὸ στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλη, ὡς ἔργα τῆς θείας ἀγάπης.

Β) Λατρευτικὲς τελετὲς

«Ἡ Ἐκκλησία, τὸ «μεθόριον» αὐτὸ κατὰ τοὺς Πατέρες, τὸ ὄριο μεταξὺ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς, δὲν ἀσχολεῖται ἐγωιστικὰ μόνο «μὲ τὴ σωτηρία τῶν μελῶν τῆς»⁹.

Ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴ δημιουργία πού τὴν ἐξαγιάζει σὲ κάθε λατρευτικὴ τελετῇ.

Στὴν ἀρτοκλασία πού εὐλογεῖται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος καὶ τὸ ἔλαιον, ἡ Ἐκκλησία «διδάσκει τὸν ἄνθρωπο ὅτι ἡ γῆ πού δουλεύει εἶναι ἁγία»⁷.

Οἱ παραγόμενοι καρποὶ ἔχουν σχέση «μὲ τὰ λιπάσματα καὶ τὶς ἐποχές, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πνευματικότητα τοῦ ἀνθρώπου». Εὐλογεῖ τοὺς ἀντιπροσωπευτικοὺς καρποὺς τῆς γῆς, τοὺς μεταμορφώνει (πνευματικά), ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὑλικά στοιχεῖα.

Τὸ νερὸ συμμετέχει «στὸ μυστήριον τῆς Ἐπιφανείας». Τὸ ξύλο προσφέρει τὸν Σταυρό. «Ἡ γῆ δέχεται τὸ Σῶμα τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ἀνάπαυση», «ἡ πέτρα καταλήγει στὸ λελατομημένον μνημεῖον». «Ὁ σῖτος καὶ ἡ ἀμπελος κυριαρχοῦν μέσα στὸ Ποτήριον, τὸ λάδι καὶ τὸ θυμίαμα εἰσχωροῦν στὸ Χρῆσμα καὶ τὸ Εὐχέλαιο»⁷. «Τὰ πράσινα κλαδιά καὶ λουλούδια γεμίζουν τοὺς ναοὺς στὸν Ἐπιτάφιο, στίς πανηγύρεις τῶν Ναῶν. Στὴν ἐορτῇ τῶν Φώτων ἀγιάζονται τὰ ὕδατα ὄλης τῆς γῆς (λιμνῶν, θαλασσῶν, δεξαμενῶν...).

Τὴν ἡμέρα τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εὐλογοῦνται τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Τὰ δημιουργήματα ὑποκλίνονται στὸ σύμβολο τῆς σωτηρίας, τὸν Σταυρό.

Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν ποιμαντικὴ

τῆς φροντίδα εὐλογεῖ τὸν ἀνθρώπινο μόχθο. Τὸ παραγωγικὸ τοῦ ἔργο μεταμορφώνεται πνευματικά. Εὐχεται γιὰ τὰ ἔργα τῆς ξηρᾶς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρα («ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς» θ. λειτουργία).

Μὲ τὶς σχετικὲς ἀκολουθίες πού ἔχει συντάξει συμβάλλει στὴν εὐλογία καὶ ἐξαγιασμὸ τῆς κοινωνικῆς, ἠθικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν (θεμελίωση οἰκίας, ἁγιασμὸς σὲ κατάστημα, ἐπιχειρήσεις, ἐκθέσεις κ.λ.π.).

Ὁλη ἡ κτίση γιὰ τὴν Ἐκκλησία εἶναι σεβαστῇ. Παραλαμβάνει ὑλικά στοιχεῖα καὶ μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ μεταμορφώνει. Τὰ μεταφέρει ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς φυσικῆς φθορᾶς πρὸς τὴν ἐλευθερία πού ὀδηγοῦνται οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. «Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθῆσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η' 21).

Χωρὶς αὐτὰ νὰ θεωροῦνται ταμποῦ «φορεῖς μυστικῶν ἢ μαγικῶν δυνάμεων» γιὰ τὴ ζωὴ μας. Εἶναι σύμβολα, ὑποβοηθητικά τῆς πίστεώς μας.

«Ὁὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶν δὲ τὸν τῆς ὕλης Δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον» (Ἰωάν. Δαμασκηνός, Ρ.Γ. 94, 1300Β).

Στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολὴ παρατηρεῖται συναδέλφωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν φύση διὰ τῶν τελετῶν. Ἡ ὕλη συνεχῶς εὐλογεῖται. Πνεῦμα καὶ ὕλη ἐνωμένα βιώνονται ὡς δῶρα Θεοῦ στὴν κοινωμία καὶ στὸ χῶρο τῆς ἀσκήσεως.

Χαρακτηριστικὲς εἶναι οἱ σκέψεις τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου. «Τί ἐστὶ καρδιά ἐλεήμων; (= πού συμπάσχει, ὑποφέρει, συμπονεῖ)». Καὶ συμπληρώνει, «καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως: ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων... καὶ ὑπὲρ παντὸς κτίσματος. Καὶ ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν καὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν ρέουσιν οἱ ὀ-

φθαλμοί αὐτοῦ δάκρυα» (81η ὁμιλία).

Ἡ διατάραξη τῆς ἰσορροπίας ὀδήγησε στὸν καταναλωτισμὸ, στὴν ἀδηφάγο καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ οἰκολογικὸ παραμένει ὡς διεθνὲς ἄλυτο πρόβλημα. Διότι τὸ κέντρο του εὐρίσκεται στὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον τῶν κοινωνιῶν.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Ἀπὸ τὴν θεολογικὴ ἄποψη τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα ἄπτεται τῆς πνευματικότητος τῶν πιστῶν. Ἐχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν προσωπικὴ ἀναγέννηση. Στὶς μεταπτωτικὲς κοινωνίες ὅπου ἀπουσιάζει ἡ ὀρθὴ ἄποψη, ἡ γνήσια θέση, ἡ Ὁρθόδοξη διδασκαλία, οἱ διαφοροποιήσεις αὐτὲς δημιουργοῦν διαφορὰ ποιότητος εὐσεβείας.

Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία κατευθύνει τὸν νοήμονα ἄνθρωπο στὴν μελέτη τῆς κτίσεως, στὸν σεβασμὸν τῆς πρὸς τὸν Δημιουργό. Ἡ ἄσκηση αὐτὴ ἀποδίδει τὴν πνευματικὴ διάσταση τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος.

Ἡ θεία κυριότητα ἀναγνωρίζεται στὸν δημιουργό. Ὅπως τὸ ψαλμικὸ «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας» (Ψαλμ. 104).

Δὲν ἀπολυτοποιεῖ τὴν παρουσία του στὴ φύση, δὲν τὴν κατακτᾶ, οὔτε τὴν ἐκμεταλλεύεται.

Δὲν χάνει τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῶν λόγων τοῦ Δημιουργοῦ «ἐργάζεσθε καὶ φυλάσσειν αὐτήν». Τὴν προστατεύει, τὴν συντηρεῖ.

Τὸ πρῶτο ζεῦγος τῶν ἀνθρώπων δὲν εὐλογήθηκε ποὺ ἀδιαφόρησε γιὰ αὐτὲς τὶς θεῖες ἐντολές!

Ὁ ἄνθρωπος τῆς τεχνολογίας θὰ κατορθώσει νὰ διαφοροποιηθεῖ ἔναντι τοῦ πρώτου ζεύγους τῆς ἀνυπακοῆς καὶ τῆς πτώσεως;

Κατὰ τὸν Μάξιμο Ὁμολογητὴ, τὸ δημιούργημα λησμόνησε τὸν «νοῦν τῆς ψυχῆς». Δὲν θὰ ὑπερβάλλουμε ἂν συμ-

πληρώσουμε, καὶ ταυτίσθηκε μὲ τὸν νοῦν τῆς Τεχνολογίας.

Ἀπορροφήθηκε ἀπὸ τὶς κατακτητικὲς προσφορὲς καὶ αὐτονομήθηκε ἀπὸ τὸν Θεόν. Δέχθηκε τὴν τεχνολογικὴ ἠθικὴ μὲ τὰ ἀνθρωποκεντρικὰ στοιχεῖα καὶ ἐγκατέλειψε τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀποστασία αὐτὴ προκάλεσε καὶ τὴν καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ οἰκολογικὸ εἶναι θεολογικὸ πρόβλημα. Ἐχει σχέση μὲ τὴν ἄγνοια τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ συνειδητοποίηση τῆς διαφορᾶς μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἀναζητήσουμε πνευματικὸ τρόπο ἀναθερμάνσεως τῆς σχέσεως μὲ τὸν Δημιουργό. Ἡ διάσταση αὐτὴ εἶναι προσωπικὴ, ἐσωτερικὴ ὑπόθεση, ποὺ κατευθύνει στὴ μεταμόρφωση, στὴν περιστολὴ τῶν ἀναγκῶν.

Ὁ ὀξύτατος κίνδυνος ἐκ τῆς ἀλόγιστου τεχνολογικῆς ἐξαρτήσεως θέτει τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο πρὸ τῶν εὐθυνῶν του. Ἡ αἰωνία Ἀλήθεια προτείνει «τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν, τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν» ἐκλεξαι τὴν ζωὴν σύ, ἵνα ζήσης σύ καὶ τὸ σπέρμα σου» (Δευτ. λ' 19).

Ἡ ἠθικὴ παρακμὴ τῆς κοινωνίας εἶναι ἀπὸ τὰ βασικὰ αἷτια τῆς καταστροφῆς τῆς. Ναρκώνεται ὁ ἄνθρωπος σὲ σημεῖο ποὺ δὲν δύναται νὰ συσχετίσει τὸ ρυπαρὸ ἀπὸ τὸ καθαρὸ. Τὴ ζωὴ ἀπὸ τὸν θάνατο, τὴν ἀρρώστια ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὑγεία. Ὁ μονόδρομος τῶν πειραματισμῶν καὶ τῶν δοκιμῶν ἀπέδειξαν τὴν παταγώδη ἀποτυχία σὲ διάφορους τομεῖς τῆς κοινωνίας, καὶ στὴν οἰκολογία.

Εἶναι μιὰ ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς ἠθικῆς παρακμῆς τοῦ 20οῦ αἰώνα.

Ἡ λύση ἄπτεται τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, δημιουργήματος καὶ Δημιουργοῦ (ἀναγέννηση, βίωση τῆς ἀρετῆς, θέωση). Σχέση ποὺ συνδέει ἄμεσα τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ τὸ μεταφυσικὸ

κό.

Ἡ ἐπανασύνδεση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ εἶναι μιὰ διέξοδος στὸ ὀλοκαύτωμα ποὺ ὀδηγεῖται ἢ κτίση. Ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐμπόδιο στὴ σχέση μας μὲ τὸν Θεό. Ἡ μετάνοια στὸν ἱστορικό χρόνο μᾶς συμφιλιώνει μὲ τὸν Θεό.

Ἐπιτυγχάνεται σεβασμὸς γιὰ τὸ περιβάλλον καὶ προστασία τῆς δημιουργίας.

Γράφει ἓνας δόκιμος μελετητής, «πρέπει νὰ ἀντικατασταθεῖ ἡ ἐγωπάθεια καὶ ὁ ἀτομικισμὸς ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Γιατί ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ μοναδικὸς ἴστος ποὺ μπορεῖ νὰ συνδέσει τοὺς ἀνθρώπους μεταξὺ τους σὲ ἄρμονικὰ ἐνιαῖα σύνολα...»¹¹.

Μιὰ ἀγάπη ποὺ ξεπηδαεῖ «ἀπὸ τὸν Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση».

Ἐτσι ἡ ὀρθὴ χρῆση τῶν Τεχνολογικῶν ἐπιτευγμάτων θὰ ἐναρμονίζεται μὲ τὴν διακριτικότητα τοῦ πνεύματος.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Ἡ χωρὶς πνευματικὸ ὑπόβαθρο τεχνολογία, παραμόρφωσε τὴν δημιουργία. Κατὰ τὴν ἐπιστήμη ὁ ἄνθρωπος ἀποδεσμεύτηκε ἀπὸ τὴ γῆ.

Δύναται νὰ ταξιδεύει στὸ διάστημα, καὶ νὰ παραμένει μακριὰ της. Νὰ ἐξερευνεῖ καὶ ἄλλους πλανῆτες. Νὰ πραγματοποιεῖ ἐξ ἴσου θαυμαστὰ ἄλλατα, ὅπως ἡ κατάκτηση τῆς σελήνης κ.λ.π. Ἴσως δημιουργήσει ἀποικίες καὶ στὸ διάστημα...

Ἀλλά, πάλι χρειαζόμαστε ἀνεφοδιασμὸ ἀπὸ τὴ γόνιμη γῆ. Εἶναι ὁ μόνος χῶρος ποὺ φιλοξενούμεθα. «Ἡ δημιουργία ἐγινε μὲ τὴν πτώση ἓνα δῶρο κατώτερο, ἐπεσε στὸ ἐπίπεδο ἑνὸς δῶρου ποὺ εἶναι χρήσιμο σχεδὸν μόνο γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐπίγειας ζωῆς»⁸.

Οὐσιαστικά οὔτε σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο δὲν τοποθετοῦμε τὴ δημιουργία. Συνεχῶς τὴν καταστρέφουμε καὶ κάποια

στιγμὴ θὰ μείνουμε «ἄστεγοι».

Ὅλη ἡ δημιουργία διαμαρτύρεται γιὰτὶ καὶ ὁ πολιτισμὸς διαφοροποιήθηκε. Ἐνας πολιτισμὸς καταναλώσεως καὶ καταχρήσεως τῆς φύσεως καὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς ἐξ ὀρισμοῦ ὑπονομεύει τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις σὲ ὅλες τὶς μορφές του καὶ κυρίως ἐκεῖ ὅπου τὸ δοῦναι ταυτίζεται μὲ τὸ λαβεῖν καὶ τὸ λαβεῖν μὲ τὸ δοῦναι»¹¹.

Ἐνῶ «ὁ ἀληθινὸς Χριστιανισμὸς ἔχει τόσα νὰ μᾶς εἶπῃ διὰ τὴν φύσιν! Τὴν ἔχει μέσα εἰς τοὺς κόλπους του. Τὴν αἰσθάνεται, τὴν ζῆ, καὶ συμπάσχει καὶ συγχαίρει μὲ αὐτήν»¹².

Ἄς ἐπιτραπεῖ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὶς σκέψεις τοῦ π. Serge Boulgakov, Ὁρθοδοξία εἶναι «ὁ οὐρανὸς πάνω στὴ γῆ»⁷.

Τότε ἡ σωτηρία τῆς δημιουργίας εἶναι βεβαία. Ἡ θεολογία τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι τὸ κλειδί τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος.

Τὸ οἰκολογικὸ ἀπαιτεῖ λεπτότητα χειρισμῶν σὲ πολλοὺς τομεῖς (κοινωνικό, ἐπιστημονικό, ἐπαγγελματικό, ἠθικό κ.λ.π.).

Καὶ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι εὐκολὴ ἡ ἐπίλυσή του.

Οὔτε ἂν πλησιάσουμε τὴν θρησκεία, θὰ ἐπιλυθοῦν τὰ προβλήματα ἂν δὲν καταβληθεῖ ἰδιαίτερα μέριμνα βελτιώσεως τοῦ πνευματικοῦ, κοινωνικοῦ βίου. Διότι τὸ κακὸ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχει. Συνεχῶς δραστηριοποιεῖται γιὰ νὰ ἀντικαταστήσει ὅ,τι θεῖο καὶ αἰώνιο. Ὁ πνευματικὸς πόλεμος εἶναι ἀκατάπαυστος.

Ἡ θεολογία μὲ λεπτότητα ὑπογραμμίζει νὰ προσεχθεῖ καὶ ὁ θεῖος παράγοντας, ποὺ δίνει ἰδιαίτερη διάσταση στὰ κοινωνικά προβλήματα. Τὰ ἀντιμετωπίζει σὲ σχέση μὲ τὴν βιολογικὴ καὶ μεταφυσικὴ ἐπιβίωση τοῦ ἀνθρώπου.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ὁρθόδοξη διδασκαλία εἶναι πιὸ κοντὰ στὰ προβλήματα

τῶν πιστῶν, ἐπειδὴ οὐδέποτε περιφρή-
νησε τὸν ἑναστρο οὐρανό, ἀλλὰ οὔτε
παραβλέπει καὶ τὴ γῆ. Ἡ γῆ εἶναι «ἕνα
ἄστρο τοῦ οὐρανοῦ, πάνω στὸ ὁποῖο
πρέπει νὰ περπατήσουμε χωρὶς δυσκο-
λίες καὶ τραυματισμούς».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΣΚΑΝΤΑΜΗΣ

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. Γ.Ν. Τζαφέτα, φυλλάδιο «Το περιβαλ-
λοντικό πρόβλημα» 29 - 6 - 91, 2.
2. Περιοδικό «Ζωή» 1991, 169, 177, 225.
3. Μ. Βασίλειος P.G. 31 345.
4. Γ. Ι. Μαντζαρίδης, καθηγ. Πανεπ. «Ἄ-
νάπλασις» 1989, 1.

5. Πατριάρχης Ἀντιοχείας κ.κ. Ἰγνάτιος,
«Ἐπίσκεψη» 415, 5.
6. Ἅγιος Μάξιμος Ὁμολογητῆς P.G. 90,
621 AB.
7. π. Εὐδοκίμωφ, «Ἡ προσευχὴ τῆς Ἀνατ.
Ἐκκλησίας» Ἐκδοση Ἁπ. Διακονίας τῆς
Ἐκκλ. τῆς Ἑλλάδος 1980, 13 - 15, 64.
8. π. Δημήτριος Στανιλοάε, «Ἡ πορεία μὲ
τὸ Σωτήρα» 58, 60.
9. Γ.Α. Γαλίτης, Καθηγ. Πανεπιστημίου
«Κοινωνία» 1980, τευχ. 2, 178 - 179.
10. Χρ. Διακόπουλος, καθηγ. Πανεπ. «Ἄ-
κτίνες» 1991, 101.
11. Γ. Δασκαρόλης, καθηγ. Πανεπ. «Ἄκτι-
νες» 1988, 35.
12. Ἄρχ. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, «Οἱ
Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἄνθρωπος»
Ἐκδοση «ΖΩΗ» 1966, 363.

ΔΟΞΑ ΕΝ ΥΨΙΣΤΟΙΣ!

.....
Δέξου, Χριστέ, τὴν προσευχὴ μας,
κι ἄς γίνῃ Φάτνη σου ἡ γυχή μας.
Κάνε ν' ἀνθίσουν' ἄσπροι κρίνοι,
ὅπου περίσσευαν οἱ θρῆνοι.

Μέσ' τὶς γυχὲς νὰ φέξῃ ἡ Πίστις,
πεντάκτινο ἄστρο τῆς αὐγῆς,
κι ἄς ποῦν τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις
γλῶσσοι, λαοί, φυλὲς τῆς γῆς.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Ἔστω καιρὸς

ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ!

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ἡ σκέψις ὅλων μας, αὐτοὺς ἰδίως τοὺς τελευταίους καιροὺς, κυριαρχεῖται ἀπὸ στενοχώρια, γιατί ἡ κατάστασι τῆς χώρας μας, τόσο στὸ ἐσωτερικό, ὅσο καὶ στὶς σχέσεις τῆς μὲ τὸ ἐξωτερικό, δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστη. Πρῶτα – πρῶτα μᾶς στενοχωρεῖ τὸ ἐξωτερικό, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ ποὺ μοιραζόμεσθε μαζί τους τὴν ἴδια Γῆ, δὲν δείχνουν ἀπέναντί μας τὴν σωστὴ συμπεριφορά – ἔστω, τὴ συμπεριφορά ποὺ ἐμεῖς θεωροῦμε σωστὴ καὶ δὴ τὴν περιμέναμε. Ἄλλα κι ἐδῶ, ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχή, πρέπει νὰ διορθώσουμε τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ τὴν κακὴ ἀξιολόγησι ποὺ κάνει, θεωρῶντας τὸν ἐξωτερικὸ κίνδυνο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἐσωτερικό. Πραγματικά, ἡ ἱστορικὴ πραγματικότητα δείχνει ὅτι κανεὶς ἐξωτερικὸς ἐχθρὸς δὲν μπόρεσε νὰ βλάψῃ οὐσιαστικὰ ἓνα λαό (ὅπως, ἄλλωστε οὔτε καὶ ἓνα άτομο) ποὺ δὲν δὴ εἶχαν μέσα τους τὴν φθορὰ καὶ τὴν ροπὴ πρὸς τὴν καταστροφή. Ὑστερα, οἱ ἀντικειμενικὲς δυσκολίες ποὺ δὴ πρέπει ν' ἀντιμετωπίσῃ κανεὶς πολεμῶντας ἓναν ἐξωτερικὸ ἐχθρό, εἶναι πολὺ δυσκολώτερο νὰ κατανηκθοῦν, ἀπ' ὅσο οἱ ἐσωτερικὲς, ποὺ τὶς ἔχουμε μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας, «στὸ χέρι μας». Αὐτό, βέβαια, μὲ τὴν ἀπαραίτητη – καὶ ὅσο δύσκολη – προϋπόθεσι πὼς εἴμαστε ἀποφασισμένοι νὰ πετύχουμε ἓναν ἀντικειμενικὸ στόχο καὶ ἄρα ν' ἀγωνισθοῦμε – κι ὄχι... νὰ ἱκανοποιήσουμε μόνον κάποια κέφια μας.

Ἄν συμφωνοῦμε μὲ τὰ παραπάνω, ἡ σημερινὴ κατάστασι τοῦ κόσμου μᾶς

δείχνει πὼς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς (ποὺ κάθε ἄλλο, βέβαια, παρὰ μᾶς ἀφίνουν ἀδιάφορους, **πρέπει νὰ πολεμήσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας**, ὅσο αὐτοὶ ἀντιστρατεύονται τὸν ἀντικειμενικὸ μας ἀγῶνα.

Καὶ πρῶτα – πρῶτα καὶ κυρίως πρέπει νὰ ἐρευνήσουμε μὲ ἀντικειμενικότητα καὶ τότε δὴ ἰδοῦμε καὶ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι στὸν ἀγῶνα αὐτὸν ἡ βαθμολογία μας εἶναι **πολὺ κάτω ἀπὸ τὴν μετριότητα**. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ θλιβοῦμε βαθεῖα γιὰ τὴν κατάστασι αὐτὴ, ποὺ τόσο μᾶς κοστίζει – καὶ ὁ Θεὸς ξέρει ἂν καὶ πόσο δὴ μᾶς κοστίσῃ ἀκόμη – νὰ θλιβοῦμε ὄχι βέβαια γιατί ἡ θλίψις μᾶς ἀρέσει, ἀλλὰ ἐπειδὴ (σύμφωνα μὲ ἠθικοὺς κανόνες ἀπαρέγκλιτους ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους) μόνον αὐτὴ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ μετάνοια, νὰ μᾶς κάμῃ δηλαδὴ **νὰ μισήσουμε** τὸν κακὸ δρόμο, ὅσο καὶ ὅπου τὸν ἀκολουθήσαμε ὡς τώρα, καὶ νὰ βαδίσουμε μὲ ὅλη μας τὴ δύναμη καὶ τὴν ταχύτητα στὸν καλὸ.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὴ πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ μὲ σπουδαία **μελέτη γύρω ἀπὸ τὸ θέμα** καὶ αὐτὴ δὴ μᾶς δείξῃ ὅτι ἡ ὡς τώρα μετριότητά μας δὲν ἔχει σὺν αἰτία τῆς ὅτι δὲν μᾶς δόθηκαν ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ μᾶς διαφωτίσουν καὶ νὰ μᾶς χρησιμεύσουν σὺν ὑποδείγματα. Τὸ ἀντίθετο ἔχει συμβῆ. Αἰτία, λοιπόν, τῆς ἀποτυχίας μας εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἐφροντίσαμε ὥστε 1) **ὅλοι «οἱ δυνάμενοι φέρειν ὄπλα»** νὰ λάβουν μέρος στὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ 2) **ὁ ἀγῶνας ὅλων μας νὰ εἶναι καθολικός**, δηλαδὴ νὰ μὴν ἀφίνη κανὲν χωρὸ ὅπου νὰ κρυφθῇ καὶ νὰ μᾶς ἀνταγωνισθῇ ὁ ἐχθρὸς.

Ἄλλη ἔλλειψη πού ἀπό δική μας ὑπαισιότητα, παραπρεῖται σπὸν στόχο μας, εἶναι ὅτι στὸ νοῦ πολλῶν ἀπὸ ἐμᾶς (καὶ λέγοντας «ἐμᾶς» ἐννοοῦμε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως, ὅλους ὅσοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ εἶναι Ἑλληνας ἀληθινοί) καὶ ὁ στόχος ἀκόμη εἶναι ἀξεκαθάριστος. Μπορεῖ ὅλοι νὰ μιλάμε γιὰ «τὸ σωστό», γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀξίες, γιὰ τὴν ἀνωτερότητα, ἀλλὰ μὲ σημαία τὴν ἀσάφεια αὐτή, **πόλεμος δὲν γίνεται!** Στὸ κάτω τῆς γραφῆς, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ σωθοῦμε, τὰ ἔχουμε δοκιμάσει ὅλα. Ὅλα – ἐκτός (γιὰ ἀρκετούς) ἀπὸ τὴν ἀπλῆ καὶ ξεκάθαρη καὶ ὀλοκληρωτικὴ προσχώρησι στὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ Πίστη μας.

Ἄν καὶ ζοῦμε δυὸ χιλιάδες χρόνια μετὰ τὴν Ἄνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσα σὲ τέτοιο «*νέφος μαρτύρων*»... γάχνουμε ἀκόμη γιὰ τὸ φάρμακο τῆς σωτηρίας! Πρῶτη ἀνάγκη λοιπὸν νὰ πάγη αὐτὸς ὁ κλεφτοπόλεμος μὲ σφεντόνες καὶ πέτρες! «Πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»;

Παραπέρα, τὴ μορφή πού πρέπει νὰ ἔχη ὁ πόλεμός μας, μᾶς τὴν δείχνει («πρὸς ἀποφυγὴν») ὁ ἀποτυχημένος (μὲ ἐξαίρεσι τοὺς ἐνδοξοὺς μαχητῆς) πόλεμος τοῦ παρελθόντος, ...«*τῶν οἰκιῶν ἡμῶν ἐμπιπραμένων*». Ὁ ἐχθρὸς (Πολιτεία καὶ Κοινωνία) ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια εἶχε ἀρχίσει νὰ γκρεμίζει ὅ,τι εὑρίσκε μπροστά του σωστό, ὥστε ἦταν φανερό, **ὅτι δὲν θ' ἀργούσαμε** νὰ βρεθοῦμε μπροστά στὸ σημερινὸ ἀξιοδρήνητο γενικὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ κατάντημα, ἀλλὰ ἡ ἀντίδρασί μας οὔτε καθολικὴ ἦταν, οὔτε ἀποφασισμένη καὶ ρωμαλέα.

Τὰ μειονεκτήματα τοῦ παρελθόντος δείχνουν τί πρέπει νὰ ἐπιδιώξουμε τώρα. **Πάνω ἀπ' ὅλα** νὰ μὴ ξεχάσουμε τὸν λόγο τοῦ Κυρίου «**χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν**»! Γενικὸ σύνθημα πρέπει νὰ εἶναι νὰ μὴν ἀφήσῃ κανένα οὔτε συγγενῆ, οὔτε φίλο, οὔτε ἀπλὸ γνῶριμο, ἀλλὰ γιατί ὄχι καὶ ἄγνωστο, πού νὰ μὴ τὸν φέρῃ κι αὐτὸν ἀγωνιστῆ μέσα στὸ στρατευμα τῆς σωτηρίας. Καὶ τὸ κατόρθωμα δὲ εἶναι ἂν κι ὁ καινούργιος αὐτὸς μαχητῆς ἀσκήσῃ κι αὐτὸς τὸν προσπλυτισμὸ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας!

Καὶ κάτι, ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, τελευταῖο ἀλλὰ πάρα πολὺ ἀποτελεσματικὸ: Ἄφου τὸ Σύνταγμα μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ διαλέγουμε τοὺς ἀρχόντες μας, θὰ εἶναι προδοσία ἂν παραλείψουμε ἔναν πιστὸ Χριστιανὸ καὶ ἀκόμη μεγαλύτερη ἂν προτιμήσουμε στὴ θέσι του ἕναν δηλωμένο ἄπιστο!

★★★

Τελευταῖο, ἀλλά – σ' ἀλήθεια! – ὄχι λιγώτερο σπουδαῖο: Ὅλοι οἱ φίλοι καὶ συνεργάτες μας νὰ ἀσκήσουν τὸ ὑπερκόσμιο δικαίωμά τους, πού εἶναι, μαζί, καὶ ἡ πιὸ χαρμόσυνη ὑποχρέωσι ὄλων μας, νὰ περάσουμε Καλὰ Χριστούγεννα: Ἡ Ἐκκλησία μας, μαζί μὲ τὶς σύγχρονες δυσκολίες, μᾶς προσφέρει καὶ τὴν οὐράνια εὐτυχία τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, στολισμένη μὲ τὶς Χριστουγεννιάτικες Ἀκολουθίες, ἀληθινὴ τέργυ καὶ χαρὰ καὶ τῆς ἀνθρώπινης, σωματικῆς, ὑπάρξεώς μας.
Δόξα τῷ Θεῷ
πάντων ἕνεκα!

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

«ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ»

Όταν θα διαβάζεται το σχόλιο αυτό θα βρισκόμαστε ήδη στην κατασκευαστική περίοδο του Σαρανταήμερου με τις καθημερινές Θ. Λειτουργίες, με το πλήθος εορτών αγίων της Έκκλησίας μας και με την χαρούμενη προσμονή της μεγάλης ημέρας των Χριστουγέννων που θα άκουσθῃ και πάλι το μήνυμα των αγγέλων «*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία*».

Δυὸ χιλιάδες χρόνια ἀκούγεται στὴν Ἐκκλησία μας αὐτὸ τὸ χαρμόσυνο μήνυμα, μοιάζει ὁμως νὰ ἤχει παράκαιρα, ὅταν «*πόλεμοι καὶ ἀκοαὶ πολέμων*» συγκλονίζουν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ποῦ ὀφείλεται ὁμως τὸ γεγονός αὐτό; Γιατί, τόσους αἰῶνες τὸ «*ἐπὶ γῆς εἰρήνη*» δὲν ἔγινε ἀπτή καὶ καθολικὴ πραγματικότητα;

Φαίνεται, καθαρὰ, ὅτι αὐτὸ συνέβη γιατί οἱ Χριστιανοὶ (ἀλλὰ βεβαίως καὶ οἱ ἀλλόθρησκοι) ἀπομονώσαμε τὸ «*ἐπὶ γῆς εἰρήνη*» ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο συνθετικά του («*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*» – «*ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία*») καὶ τὸ κάναμε ἀθεμελίωτο σύνθημα καὶ «*παντιέρα*» τῶν λεγομένων «*εἰρηνιστῶν*».

Γιατί χωρὶς τὴν δοξολογία καὶ τὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ ποῦ θὰ ἔχει σὰν συνέπεια καὶ τὴν εὐδοκία Του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεμελιωθῇ πραγματικὴ εἰρήνη. Καὶ εἶναι βέβαια γεγονός ὅτι με τὴν γέννηση καὶ ἐνανθρώπιση τοῦ Κυρίου μας ἐδόθη στὴν ἀνθρωπότητα ἡ δυνατότητα νὰ συμφιλωθῇ με τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐλογία Του καὶ τὴν ἀληθινὴ εἰρήνη τῆς ψυχῆς ποῦ εἶναι προϋπόθεση τόσο γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ, ὅσο καὶ τὴν μεταξύ τῶν

Ἐθνῶν εἰρήνη. Ἐλλωστε ὁ Κύριος κατὰ τὸν Μυστικὸ Δεῖπνο ἐξεκαθάρισε τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῆς εἰρήνης λέγοντας πρὸς τοὺς Μαθητάς Του «*εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν...*».

Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη, τὴν ὁποία μόνον με τὴν συμφιλίωσή μας με τὸν Θεὸ μπορούμε νὰ ἀποκτήσουμε, κάθε ἄλλη εἰρήνη ποῦ ὑπόσχεται ἢ ποῦ δίνει προσωρινὰ ὁ κόσμος εἶναι ἀμφίβολη καὶ θνησιγενής· γι' αὐτὸ καὶ οἱ πόλεμοι καὶ ὄλες οἱ ἀναστατώσεις.

Καλὸς εἶναι ὁ Ο.Η.Ε. καὶ τὰ σύμφωνα φιλίας, ἀλλὰ χωρὶς τὴν εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μένουν μετέωρα. Λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν ἐλπίδες γιὰ τὴν παγκόσμιον ἢ ἔστω καὶ τὴν κατὰ Ἔθνη καὶ τόπους εἰρήνη; Δὲν ὑπάρχουν ἐλπίδες νὰ σταματήσουν οἱ κοινωνικὲς ἀναστατώσεις, ἡ δυστυχία ἀπὸ τὶς πολεμικὲς καταστροφές, ἡ πείνα καὶ ἐξαθλίωση ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων; Τὰ ὅσα καθημερινὰ βλέπουμε καὶ ἀκοῦμε ἀπὸ τὶς τηλεοράσεις καὶ τὰ ἄλλα μέσα ἐνημερώσεως;

Ναί, ὑπάρχει ἐλπίδα. Σὲ ὅσο βαθμὸ ἐνστερνισθοῦμε καὶ κάνουμε ζωὴ μας τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῶν αγγέλων, σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ πολυπόθητη εἰρήνη.

ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Συσσωρευμένες ἦταν ἐφέτος οἱ ἐπέτειοι Ἐθνικῶν ἀγῶνων τῆς Πατρίδας μας.

Ἐννενῆντα χρόνια ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ ἔναρξη τοῦ ἐνοπλοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνα. Ὅγδόντα χρόνια ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνες τοῦ 1912 – 13. Ἐβδομηντα χρόνια ἀπὸ τὴν Μι-

κρασιατική καταστροφή. Πενήντα χρόνια από τη συγκρότηση το 1942 του Ίε-ρου Λόχου με την αξιοθαύμαστη (άλλα και τόσο λίγο γνωστή) δράση του στη Μέση Ανατολή, τα Δωδεκάνησα και τα άλλα νησιά του Αιγαίου. Μια δράση αντίστασης του έπους του 40 - 41 που γιορτάσαμε και πάλι έφέτος. Ήταν μια ευκαιρία να θυμηθούμε την Ίστορία του Έθνους μας και να αντλήσουμε διδάγματα απ' αυτή. Γιατί δυστυχώς πολλές φορές την ξεχνούμε ή και την αγνοούμε (ιδίως ή νέα γενιά) όταν δεν την διαστρέφουμε (έγινε κι αυτό το φοβερό τα τελευταία χρόνια). Και ύστερα παραπονούμεθα γιατί οι Σκοπιανοί και άλλοι άσπονδοί «φίλοι» μας προπαγανδίζουν με όλα τα μέσα για να την διαστρέψουν ή και, το χειρότερο, να την οικειοποιηθούν.

Δεν είναι πολύς καιρός που ή λέξις «έθνικισμός» και έθνικές επιδιώξεις προκαλούσαν άλλεργία σε μερικούς «προοδευτικούς». Ένας δημοσιογράφος έγραφε πρό καιρού, σε έφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας, ότι ή αναδρομή στα μυθιστορήματα της Πηνελόπης Δέλτα («Στά μυστικά του Βάλτου», «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου» κ.λ.π.) είναι ανεπίτρεπτα «πισωγυρίσματα».

Ο έθνικισμός ονομαζόταν «πολεμοκαπηλία» και «σωβινισμός». Κι έπρεπε να 'ρθουν οι Σκοπιανοί με τις παράλογες και ανιστόρητες διεκδικήσεις τους για να μάς ξυπνήσουν.

Οί Έλληνες δεν επιθυμούμε τον πόλεμο ούτε είχαμε ποτέ κατακτητικούς ή αποικιοκρατικούς πολέμους. Μόνον άμυντικοί ή άπελευθερωτικοί ήταν οι άγώνες του Έθνους μας. Και αυτό άποτελεί τον γνήσιο πατριωτισμό και έθνικισμό που σε περιόδους ένότητας και όμοψυχίας μάς όδηγήσε στη νίκη και τον θρίαμβο. Αυτά βέβαια είναι γνωστά σε όλους. Ποιά όμως είναι ή αίτία που σήμερα έχουμε συρρικνωθή στα στενά

έλλαδικά μας σύνορα και δέν «διεκδικούμε τίποτα»; Κανέννας δέν ζητάει να κάνουμε πόλεμο. Γιατί όμως, σε πολιτικό επίπεδο, δέν διεκδικούμε τα άπαραγράπτα δικαιώματά μας στη Βόρειο Ήπειρο, στην Κύπρο και όπου άλλοι έβραν των συνόρων μας υπήρχε ή και υπάρχει άκόμη αλύτρωτος Έλληνισμός; Και τί μάς έμποδίζει να χρησιμοποιήσουμε όλα τα σύγχρονα μέσα έπικοινωνίας για να διαφωτίσουμε την διεθνή κοινή γνώμη για τα δικά μας αυτά και τις ανιστόρητες διεκδικήσεις εις βάρος μας; Δέν έχουμε πνευματικούς ανθρώπους (με την άληθινή σημασία της λέξεως) ιστορικούς, συγγραφείς, Άκαδημαϊκούς, Πανεπιστημιακούς διδασκάλους (έδώ και στο Έξωτερικό) που θα μπορούσαν να βοηθήσουν; Είμαι ώρα ν' αφήσουμε το πνεύμα του εύδαιμονισμού και τις κομματικές μας αντιθέσεις και να ένωθούμε όλοι σ' ένα άνυποχώρητο άγώνα για τα Έθνικά μας δίκαια.

ΑΡΕΤΗ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τα όσα έπισημαίνει στο άρθρο του ό κ. Δ.Α. Χριστοφίδης με τίτλο «ό κοινοβουλευτισμός πάσχει από κρίση στην έφαρμογή του», που δημοσιεύθηκε στο παρόν περιοδικό στο τεύχος του Όκτωβρίου, και από παρατηρήσεις και σε πρόσφατες εκδηλώσεις στην πολιτική ζωή του τόπου μας, αλλά και στο έξωτερικό και μάλιστα σε χώρες με μακρά και φημισμένη δημοκρατική παράδοση, δίνουν άφορμή για πρόσθετα σχόλια για την παθολογία του δημοκρατικού πολιτεύματος, του όποιου ή εύρυθμη λειτουργία ύποφέρει από την γενικώτερη ήθικη και πνευματική κρίση του σύγχρονου πολιτισμού.

Την πολιτική πρακτική, όπως την ζούμε έδώ αλλά και άλλαχού και όπως ειδικότερα την παρακολούθησαμε και στην πρόσφατη προεκλογική άναμέτρη-

ση για την ανάδειξη του νέου Προέδρου των ΗΠΑ, την χαρακτηρίζει ή ελλειψη ειλικρίνειας, οι άνευ αντικρύσματος και συνεπείας ύποσχέσεις, ή εκτόξευση πραγματικού ή φανταστικών κατηγοριών κατά των πολιτικών αντιπάλων, ή προβολή και διαφήμιση ύπαρκτων ή ανυπάρχτων προσόντων των «*ήμετέρων*» ήγετων. "Όλα αυτά τα φαινόμενα, τα όποια είναι ένδημικά στις σύγχρονες δημοκρατίες είναι συμπτώματα σοβαρής ασθένειας του πολιτεύματος.

Έάν τα παραπάνω ενδεικτικά αναφερόμενα συμπτώματα της πολιτικής νόσου της εποχής μας, τα αναλύσει κανείς κάτω από το φως του χριστιανικού κανόνα ζωής, θα απογοητευθεί από την σύγκριση για την ήθικη στάθμη του σύγχρονου πολιτικού κόσμου. 'Η ειλικρίνεια και ή συνέπεια λόγων και πράξεων, ή σεμνότητα που πρέπει να χαρακτηρίζει τον δημόσιο άνδρα, ή αντικειμενική έκθεση των πραγμάτων, ό ήπιος και ή δίκαια κρίση απέναντι των αντιπάλων, τó δέος πρò των εϋθυνών, όλα αυτά που συνθέτουν τó πορτραίτο ενός σοβαρού και υπευθύνου ήγέτη και τόν αναδεικνύουν ολοκληρωμένη προσωπικότητα είναι άρετές, που καλλιεργούνται συστηματικά, σε όσους στοιχούν ένσυνείδητα σε αυτόν τόν κανόνα της χριστιανικής ζωής.

Τό συμπέρασμα είναι ότι τó πολιτικό κλίμα δέν μπορεί να βελτιωθεί, εάν δέν υπάρξουν αυτές οι προϋποθέσεις: άφ' ένός να υπάρξουν άνθρωποι αυτού του ήθους για να στελεχώσουν τούς πολιτικούς οργανισμούς και άφ' έτέρου οι πολίτες στην πλειοψηφία τους να στηρίζουν και να ένισχύσουν με την ψήφο τους και την έν γένει εκτίμησή τους τέτοια πρόσωπα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα υπάρξει χριστιανική πνοή στην δημόσια ζωή.

Και άλλη φορά στο πρόσφατο παρελθόν, οι στήλες των Σχολίων του περιοδικού μας, έχουν ασχοληθή με τó φαινόμενο της καταχρηστικής χρησιμοποίησης του πανεπιστημιακού ασύλου, εις βάρος της εκπαιδευτικής αποστολής των πανεπιστημιακών σχολών.

Με άφορμή τις πρò καιρού, με την έναρξη του νέου ακαδημαϊκού χρόνου, καταλήψεις άρκετών σχολών στα Πανεπιστήμια της 'Αθήνας κυρίως, τó θέμα επανήλθε στην επικαιρότητα του καθημερινού και περιοδικού τύπου και εκφράσθηκαν πάλι πολλές άπόψεις, που συνηγορούν στην άμεση ανάγκη άληθινής περιφρούρησης αυτού που όνομάζεται «*πανεπιστημιακό άσυλο*», έστω και με μιá τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου που υπάρχει, αν οι υπάρχουσες διατάξεις του Συντάγματος και του νόμου, άδυνατούν να προασπίσουν την άπρόσκοπτη λειτουργία των άνωτάτων σχολών της χώρας.

Είναι, πράγματι, καιρός όλοι οι άρμόδιοι και κυρίως οι πανεπιστημιακοί διδάσκαλοί μας, να απαιτήσουν την πιστή έφαρμογή ΟΛΩΝ των νομίμων διαδικασιών, ώστε να άπομονωθούν, επί τέλους, τα άκραία - άναρχικά στοιχεία, που καταχρηστικώς φέρουν την ιδιότητα του φοιτητού, από την πρόσβασή τους στις πανεπιστημιακές κοινότητες, με σκοπό την διαρκή άναταραχή και την επιδίωξη στείρων κομματικών αντιπαραθέσεων.

Δέν είναι νοητό, ούτε δείγμα καλής λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, αυτό που συνέβη πρò διμήνου στο Γεωργικό Πανεπιστήμιο 'Αθηνών (πρώην 'Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή), όπου μερικές δεκάδες άναρχοαυτόνομων ή περιθωριακών νεαρών, με παράνομη βία, να άποκλείουν την λειτουργία ένός 'Ανωτάτου 'Εκπαιδευτικού 'Ιδρύματος,

νά προπηλακίζουν με σκαιό τρόπο καθηγητές τους, πού ήθελαν νά ασκήσουν τὸ παιδευτικό τους ἔργο καὶ τελικὰ νά καταστρέφουν τὴν δημόσια περιουσία τοῦ ἰδρύματος, τὴν ὁποία ὁ ταλαίπωρος ἑλληνικὸς λαὸς πληρώνει συνεχῶς, μὲ μύριες δυσκολίες.

Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, ὅλοι καὶ ἰδιαίτερα ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου, νά ἀναλάβουν τὶς εὐθύνες τους καὶ νά καθιερώσουν μὲ κάθε τρόπο, τὸ ἀπαρτίστο τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἀσύλου, ἀπὸ τὶς ὁποιοσδήποτε ὁμάδες ἀνευθύνων προσώπων, πού, ὑπὸ τὴν κάλυψη κάποιας ἀμφίβολης, μερικές φορές, συνδικαλιστικῆς ἐκπροσωπήσεως, καταδυναστεύουν τὸ ἔργο τῆς ἀνωτάτης Παιδείας καὶ καταλύουν συνεχῶς καὶ ἀνεπαίσθητα τὴν Δημοκρατία τοῦ τόπου αὐτοῦ.

ΤΟ ΜΠΑΞΙΣΙ

Βασικὸς παράγων τῆς κακῆς λειτουργίας τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ γενικὰ τῆς κακοδαιμονίας, τῆς κακῆς πορείας πού ἔχει πάρει ἡ χώρα μας φαίνεται πὼς εἶναι καὶ ἡ δωροδοκία σὲ ὅλες τῆς τὶς μορφές. Στὰ μαθητικά μας χρόνια μαθαίναμε ὅτι αὐτὸ ἦταν χαρακτηριστικὸ τῆς παρακμῆς τῆς σουλτανικῆς Τουρκίας. Ἀπὸ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ αἰῶνα μας ἄρχισε σιγὰ – σιγὰ νά ριζώνει καὶ στὴ χώρα μας καὶ τὸ μπαξίσι καὶ ἡ παρακμὴ.

Τοῦτο ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου πού ἔγινε ἐνάντια στὶς πνευματικὲς ἀξίες καὶ τῶν ἐσφαλμένων θεωριῶν περὶ ἀγωγῆς πού ήθελαν νά ἐξασθενίσουν ἡ γονικὴ ἐπιβολὴ στὰ παιδιά.

Συνετέλεσαν βέβαια καὶ ἐξωτερικοὶ παράγοντες καὶ κυρίως ἡ μεγάλη πληγὴ τῆς ἐποχῆς μας, ὁ καταναλωτισμὸς. Ὁ ὑπάλληλος τοῦ 1940 ήθελε νά ἐξασφαλίσουν μιὰ ἀξιοπρεπῆ ζωὴ. Σήμερα χρειάζεται 20 φορεσιές, ἐξοχικὸ σπίτι,

δύο αὐτοκίνητα, ταξίδια στὸ ἐξωτερικὸ τὸ καλοκαίρι (ἄγνωστα τότε), σπουδὲς παιδιῶν στὸ ἐξωτερικὸ, γιατί στὴν Ἑλλάδα δὲν μποροῦν νά ἐπιτύχουν στὶς Πανελλήνιες, γιὰ ὁποιαδήποτε ἀρρώστια θεραπεία στὸ ἐξωτερικὸ κ.ο.κ.

Ποῦ νά βγοῦν αὐτὰ ἀπὸ τὸν μισθό; Τὰ περισσότερα θὰ τὰ βγάλει τὸ ἀριστερό χέρι... Ἡ φτώχεια τοῦ παρελθόντος γιὰ τὰ ἄτομα ἦταν βέβαια ὀδυνηρὴ, φαίνεται ὁμως ὅτι γιὰ τὴν υγεία τῆς Πατρίδας συνολικὰ καὶ μακροπρόθεσμα ἦταν ὠφελιμότερη.

Ὁ σύγχρονος Ἕλληνας πολίτης πρέπει νά ἐννοήσει ὅτι ἡ λιτότητα, ἡ τόσο παινεμένη ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοὺς καὶ σοφοὺς προγόνους μας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Κύριό μας Χριστό, θὰ μᾶς προφυλάξει ἀπὸ μελλοντικὴ δυστυχία. Μιὰ ἐνδεχόμενη ἐθνικὴ χρεωκοπία καὶ δυστυχία, δὲν μπορεῖ παρὰ νά καταλήξει κάποτε καὶ στὰ ἄτομα καὶ στὸ σπίτι μας.

ΘΡΗΝΟΣ ΚΑΙ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

Κάθε χρόνο ματώνει ἡ καρδιά μας καὶ μαραίνεται τὸ κέφι τῶν διακοπῶν μας ἀπὸ τὶς βάρβαρες καὶ ἀποτρόπαιες εἰκόνες καταστροφῆς τῆς ὁμορφῆς πατρίδας μας ἀπὸ δέκα ἕως δεκαπέντε μεγάλες πυρκαϊῆς καὶ πολλὲς μικρότερες. Ἀφοῦ πνίξουμε τὸν πόνο μας στὸ φαγοπότι τῆς καταναλωτικῆς ζωῆς καὶ στὴ χαύνωση τῆς νοσηρῆς τηλεοράσεως, βυθίζομαστε καὶ πάλι στὴν ἀδράνεια μὲ τὴν αἰσιόδοξη προσδοκία ὅτι οἱ «ἀρμόδιοι» θὰ λάβουν ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς ὅ,τι μέτρα χρειάζονται γιὰ νά μὴ ξαναγίνει τέτοιο κακό. Ποῦ κοιμώμαστε! Ἄν δὲν γίνουμε πολῖτες πρῶτον εὐσυνείδητοι καὶ δεύτερον ἐνεργοί, δὲν σταματᾷ ἡ καταστροφὴ. Ποῖοι ἀρμόδιοι; Οἱ ἀρμόδιοι, οἱ πολιτευόμενοι δηλαδὴ εἶναι συνένοχοι σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεση. Νομιμοποιοῦν ἐκ τῶν ὑστέρων μὲ μαθηματικὴ βεβαιότητα κάθε αὐθαίρετο κτίσμα. Ἄ-

ποχαρακτηρίζουν πρώην δασικές περιοχές. Τώρα αρχίζουν να πλησιάζουν οί εκλογές. Οί εμπρηστές σκοπεύουν να πλευρίσουν τόν πολιτευόμενο τής περιοχής τους και να τοῦ ζητήσουν να ἐξαιρεθῆ ἀπό τήν ἀναδάσωση αὐτό και αὐτό τὸ κομμάτι, διότι κ.λ.π., κ.λ.π.... ἢ να φροντίσει να νομιμοποιηθοῦν τὰ αὐθαίρετα πού ἐσπευσαν να κτίσουν μέσα στοῦ καμμένο. "Αν ὁ πολιτευόμενος εἶναι εὐσυνείδητος και πατριώτης, ἀν εἶναι ἀληθινός "Ἕλλην, πρέπει ἀν παρουσιασθοῦν μπροστά του ψηφοφόροι και τοῦ ζητοῦν τέτοια πράγματα, ὄχι μόνο να ἀρνηθῆ, ἀλλά και να τοῦ ἀναφέρει στήν Ἀστυνομία ὡς ὑπόπτους για τόν πρόσφατο ἐμπρησμό τής περιοχής.

"Ἐχουμε πολλοὺς τέτοιους πολιτευτές; Γι' αὐτό, ἀγαπητὲ ἀναγνώστη, σκέψου τί μπορούμε να κάνουμε ἐμεῖς οἱ ἀπλοῖ πολίτες σὲ συνεννόηση με τοὺς γείτονες και συγχωριανούς μας, με βάρδιες κατὰ τήν ἐπικίνδυνη περίοδο, με περιπολίες, με ἐθελοντικὴ ἐργασία για ἀναδάσωση και περίφραξη καμμένων περιοχῶν, για να περιορίσουμε ὅσο μπορούμε τὸ κακὸ πού προκαλοῦν ἄνθρωποι, πού πρέπει να τοῦς χαρακτηρίσουμε σὰν ἐσωτερικούς ἐχθρούς τής Πατρίδας μας (χωρὶς να ἀποκλείεται να εἶναι και ἐξωτερικοί).

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
τῆς Χ.Ε.Ε.

Ἡ ἐγγραφή νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτίνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμε να ἐπιτελέσωμε ὄλοι, με μικρὰν προσπάθειαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΟΙ «ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ» ΣΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Ἀγαπητὲς «Ἀκτῖνες»,

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχή πού ἡ ἀξιολόγηση καὶ προβολὴ γεγονότων ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως, στηρίζεται σὲ κριτήρια ἐμπορικότητας καὶ ἐπιφανειακοῦ ἐντυπωσιασμοῦ. Ἔτσι ἡ πληροφόρηση τοῦ κοινοῦ κάθε ἄλλο παρὰ ἀντικειμενικὴ καὶ σωστὴ εἶναι, ἀφοῦ συμβαίνουν γεγονότα πού ἐνῶ εἶναι πολὺ σοβαρὰ καὶ θὰ πρέπει ὅλους νὰ μᾶς προβληματίζουν, ἐν τούτοις περνοῦν ὡς ἀπλὴ ἀναφορὰ εἰδήσεως χωρὶς σημασία. Εἰδικότερα θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὰ ὄσα συμβαίνουν τὸν τελευταῖο καιρὸ στὰ Πανεπιστήμιά μας, μὲ τὶς λεγόμενες «καταλήψεις», πού στὸν ἀπληροφόρητο κόσμο δὲν λείει τίποτα σχεδὸν τὸ γεγονὸς αὐτό.

Ἐπειδὴ ζήσαμε ἐπὶ δίμηνο τὴν κατάσταση αὐτὴ στὸ Γεωργικὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, πρώην Ἀνωτάτῃ Γεωπονικῇ Σχολῇ, θὰ θέλαμε σὰν ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν σας, νὰ γράψουμε λίγα πράγματα, γιὰ νὰ προβληματιστοῦν ὅσοι ἀκόμη ἐνδιαφέρονται καὶ πονοῦν γιὰ τὸ κατάντημα μιᾶς μερίδας τῆς νεολαίας μας. Πράγματι λυπηρὸ κατάντημα εἶναι, ὅταν νέοι πού ὑποτίθεται ὅτι σπουδάζουν στὰ ΑΕΙ τῆς χώρας μας, γιὰ νὰ βγοῦν αὔριο ἐπιστήμονες καὶ νὰ γίνουν ἡγετικά στελέχη τῆς κοινωνίας, κλείνουν τὶς πόρτες τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀπαγορεύουν τὴν εἴσοδο, μὲ ἀναρχικὸ τρόπο, σὲ κάθε μέλος τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος, εἴτε αὐτὸς εἶναι Καθηγητῆς, εἴτε εἶναι ὑπάλληλος τῆς

Γραμματείας ἢ τοῦ Λογιστηρίου. Ἔτσι καταντοῦν ἓνα Ἀνώτατο Ἐκπαιδευτικὸ Ἴδρυμα, σ' ἓνα νεκρὸ στὴν κυριολεξία χώρο, πού δὲν λειτουργεῖ τίποτα καὶ πού στὸν ἴστυ τῆς σημαίας τοῦ Ἴδρυματος κυματίζει ἡ μαυροκόκκινη σημαία τῶν ἀναρχικῶν. Καὶ ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς καταστάσεως; Βέβαια ὅλοι θὰ ἔλεγαν ὅτι κάποιος σοβαρὸ θέμα ἔχει προκύψει στὸν ἐκπαιδευτικὸ τομέα καὶ δὲν ἐπιλύεται ἀπὸ τὶς Πρυτανικὲς Ἀρχές. Ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτα τέτοιο. Ἀπὸ τὰ 17 αἰτήματα τῶν καταληψιῶν τὰ 13 πρῶτα ἦσαν πολιτικοῦ περιεχομένου! Τὰ 4 τελευταῖα πού θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ἐκπαιδευτικῆς φύσεως αἰτήματα, κάθε ἄλλο παρὰ λογικὰ ἦσαν, ἀφοῦ σὲ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ἐζητεῖτο νὰ ὀρισθεῖ ἀνώτατο ποσοστὸ ἀπορριπτομένων σὲ κάθε ἐξεταστικὴ περίοδο!!

Εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ πάντα ὑποκινήθηκαν ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως γιὰ λόγους ἀντιπαραθέσεως πρὸς τὴν Κυβέρνηση. Χρησιμοποίησαν τὴ σπουδάζουσα νεολαία, γιὰ τὶς πολιτικὲς ἐπιδιώξεις καὶ στόχους τους, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν τεράστια ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ζημιὰ πού προκάλεσαν σ' αὐτὴν, μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς ἐξεταστικῆς περιόδου τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ ἐνὸς μέρους μαθημάτων τοῦ φθινοπωρινοῦ ἐξαμήνου. Ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς ὕλικες καὶ ἐπιστημονικῆς φύσεως ζημιὲς πού ἔχει ὑποστεί τὸ Πανεπιστήμιο, μὲ τὴν διακοπὴ ἐρευνητικῶν προγραμμάτων καὶ καταστροφὴ βιολογικοῦ ὕλικου. Ἄντι νὰ ἔχουμε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὴν ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ὑποστήριξη τῶν Πανεπιστημίων μας, γιὰ μιὰ συνεχῆ ἀναβάθμιση τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, ὅπως οἱ

σημερινοί καιροί απαιτοῦν, βλέπουμε δυστυχῶς, ἓνα «πατρονάρισμα», ἀναρχικῶν καὶ ἀντιδημοκρατικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ καταβαραθρώνουν κάθε ἀξιοπρέπεια σ' αὐτὴν τὴν κοινωνία ποὺ ζοῦμε. Τρίζουν τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας μας καὶ κανεὶς σχεδὸν ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντας δὲν ἀνησυχεῖ γι' αὐτό. Ἡ κοντόφθαλμη ματιὰ τους δὲν βλέπει μακρύτερα... Τὸ αὔριο δὲν τοὺς ἀνδιαφέρει... ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζουν μεθόδους καὶ στρατηγικὲς δηλητηριάσεως τῆς νεανικῆς ψυχῆς μὲ σπέρματα μίσους καὶ καταστροφῆς. Ἄλλιῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ ἀχαρακτήριστη στάση τῶν «καταληψιῶν» ἀπέναντι στοὺς καθηγητὲς τους καὶ τὸ κάθε τι ποὺ ἀνήκει στὸ Πανεπιστήμιο.

Τὸ παρήγορο βέβαια εἶναι ὅτι δὲν συμφωνεῖ μὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση, ἢ πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν μας. Ἡ ἀντίδρασή τους ὁμως δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερκεράσει σὲ μαχητικότητα, τὴν δράση

τῶν «καταληψιῶν», διότι ἔχουν ἦθος, ψυχικὴ ἀνωτερότητα καὶ δημοκρατικὸ τρόπο ἐκδηλώσεων, στοιχεῖα ποὺ λείπουν παντελῶς ἀπὸ τοὺς «καταληψίες» συναδέλφους τους. Αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς, ποὺ θὰ πρέπει νὰ προσέξουμε καὶ νὰ μᾶς ἀνησυχήσει: ὁ παραλογισμὸς ποὺ ἐπικρατεῖ σὲ τέτοιες καταστάσεις. Πῶς θὰ ἀντιμετωπισθεῖ τὸ φαινόμενο αὐτό; Ποιοὶ θὰ εὐαισθητοποιηθοῦν, ὥστε νὰ μελετήσουν τίς καταστάσεις αὐτὲς καὶ νὰ βρεθοῦν οἱ σωστὲς λύσεις; Χρειάζεται βέβαια πνευματικὸ ὑπόβαθρο καὶ θάρρος γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ἄραγε ὑπάρχει κάτι τέτοιο στὴν ἡγεσία τῆς σημερινῆς κοινωνίας μας;

Μὲ τιμὴ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Καθηγητῆς Γεωργικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ 1992

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Μ.

Θ. Μηλίγκου: «Μπροστά στην υγεία μας» σελ. 1 - 10. **Β. Κετσέα:** «Η άγápη αρχή κάθε θεραπείας» σελ. 28 - 29. **Γ. Κ. Μαυρικάκη:** «Ηλικία του σύμπαντος» σελ. 21 - 23. **Βασίλ. Μπαρμπάνη:** «Αστρονομικά φαινόμενα σε εσχατολογικές προφητείες» σελ. 33 - 42. **Β. Κ. Σταθάκη:** «Η γνωσιολογική θεμελίωση της αρχής της αιτιότητας» σελ. 97 - 102, 138 - 145. **Δημ. Α. Βαλληνδρά:** «Η άντεγκληματική πολιτική στην νομοθεσία του Σόλωνος και οι σύγχρονες άντιλήψεις» σελ. 103 - 110. **Δημ. Βαλληνδρά:** «Αδύναμο δίκαιο» σελ. 235 - 241. **Γ. Κ. Μαυρικάκη:** «Ο ρυθμός του χρόνου» σελ. 277 - 280. **Μ. Θ. Μηλίγκου:** «Η μάστιγα και κáτáρα του αιώνα μας» σελ. 287 - 288. **Α.Α.Α.** «Συγκρούσεις και άντίπαλοι στην άνάπτυξη της κοινωνικής ζωής» σελ. 281 - 288.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: π. Ίω. Γ.

Άλεξίου «Οί áκατάγραφοι της ιστορίας (Άφανείς και Άγνωστοί)» σελ. 43 - 45. **Β. Χαραλαμπόπουλου:** «Η έννοια του Έθνους» σελ. 51 - 55. **Δ. Α. Χριστοφίδη:** «Η Άθναϊκή Δημοκρατία άπό τον Κλεισθένη, ώς τά σημερινά Δημοκρατικά πολιτεύματα» σελ. 73 - 79. **Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου:** «Μήνυμα έθνικου Έδαγγελισμού» σελ. 80 - 82. **π. Ίω. Γ. Άλεξίου:** Οί «άκατάγραφοι της ιστορίας (Άφανείς και άγνωστοί)» σελ. 83 - 85. **Δ. Γ. Κουτρούμπα:** «Πώς οί Έλληνες έφθασαν στον άπελευθερωτικό άγώνα του '21» σελ. 86 - 90. **Β. Χαραλαμπόπουλου:** «Η έθνική συνείδηση των Έλλήνων» σελ. 111 - 115. **Χαρ. Ι. Παρασκευοπούλου:** «Θουριογράφοι του άγώνος του '21» σελ. 116 - 121. **Δημ. Παπαθανασοπούλου:** «Η Δημο-

κρατία των άρχαίων και ή άξία άνθρωπος» σελ. 146 - 150, 180 - 185. **Β. Χαραλαμποπούλου:** «Η προσφώνηση στον άνδριάντα του Γρηγορίου του Ε' άπό τον Άριστοτέλη Βαλαωρίτη» σελ. 151 - 156. **Δ. Α. Χριστοφίδη:** «Τό Κυπριακό σήμερα» σελ. 170 - 178. **Ί. Μαζαράκη - Αϊνιάν:** «Τό Μακεδονικό ζήτημα» σελ. 201 - 210. **Α. Δωρικού:** «Τά αίτια της κρίσεως» σελ. 211 - 215. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Η Θεσσαλονίκη Έλληνική» (26 Οκτωβρίου 1912) σελ. 225 - 232. - Άπό τó ήμερολόγιο του Φίλιππου Δραγούμη (1912 - 13) σελ. 233 - 234. **Μελ. Άντωνοπούλου:** «Άπό τον Μ. Άλέξανδρο ώς την Πίνδο και την Ε.Ο.Κ.» σελ. 257 - 268. **Δ. Παπαθανασοπούλου:** «Ο Μακεδονικός Έλληνισμός και ό Φίλιππος» σελ. 295-98

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ι. Γ. Ά-

λεξίου: «Γρηγορίου του Θεολόγου, ή Διαθήκη του» σελ. 1 - 13. **Δώρας Ζύγουρα:** «Οί Τρείς Ίεράρχαι, κήρυκες και πρότυπα άγάπης» σελ. 14 - 20. **Δημ. Βαλληνδρά:** «Η άντεγκληματική πολιτική στη νομοθεσία του Σόλωνος και οί σύγχρονες άντιλήψεις» σελ. 103 - 110. **Βασίλ. Κ. Σταθάκη:** «Ο π. Σεραφείμ Παπακώστας και ή εποχή του» (Κρίσεις του έπί της διεθνούς καταστάσεως) σελ. 161 - 169. **Β. Σταθάκη:** «Η κοινωνία του Μεσοπολέμου (1925 - 1940) (Κρίσεις και σχόλια του π. Σεραφείμ Παπακώστας)» σελ. 193 - 200. **Δημ. Βαλληνδρά:** «Αδύναμο δίκαιο», σελ. 235 - 241. **Δ. Α. Χριστοφίδη:** «Ο Κοινοβουλευτισμός πάσχει άπό κρίση στην έφαρμογή του» σελ. 242 - 249. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Τό κοινωνικό ζήτημα» σελ. 270 - 276, 291 - 294. **Κασκαντάμη:** «Η πνευματική διάσταση του περιβαλλοντολογικού προβλήματος»

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: Βασ. Σταθάκη: «'Αλέξ. Γκιάλας» σελ. 46 - 50. **Βασιλ. Χαραλαμποπούλου** «Σύγχρονοι μεγάλοι λογοτέχνες» σελ. 216 - 219.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Β. Χαραλαμποπούλου: «'Η έννοια του "Εθνους» σελ. 51 - 55. **Γ. Μποζώνη:** «'Ο Τραγικός πόνος ως ανθρωπολογική δομή» σελ. 65 - 72. **Γ. Μαυρικάκη:** «Σύγχρονες αντιλήψεις περί του χρόνου» σελ. 122 - 123. **Γ. Μαυρικάκη:** «'Ο ρυθμός του χρόνου» σελ. 277 - 279.

ΜΝΗΜΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΛΑΚΙΔΗ: Γ. Κοντόπουλου: «Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Σταύρου Πλακίδη» σελ. 131 - 133. **'Ιω. Ξυνόπουλου:** «Σταῦρος Πλακίδης» σελ. 134 - 137.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Βερίτη Γ.: «...Καὶ 'Ιωσήφ ὁ ἀπὸ 'Αρμαθαίας» σελ. 123. **Καπάσογλου Φιλημ.:** «Δόξα τῷ φανέντι Θεῷ» σελ. 57. **Νικολαΐδη Ι. Α.:** «Πάσχα ἑλληνικό» σελ. 189. «'Αναμνήσεις γέροντος» σελ. 280 **Τιμοθ. Τιμοθεάδη:** «Μακεδονία» σελ. 269. **'Ελ. Μάϊνα:** «Οἱ ἀγραιοῦντες» σελ. 290.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ: Π. Κλωνάρη: σελ. 56 - 57, σελ. 186, σελ. 220.

ΛΟΓΙΣΜΟΙ ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ: π. 'Ιω. Γ. 'Αλεξίου: «'Ανάσταση καὶ ἐλπίδα» σελ. 129 - 130.

ΤΟΜΕΑ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε. «**Σχόλια**» σελ. 30 - 32, σελ. 58 - 61, σελ. 91 - 95, σελ. 124 - 128, σελ. 157 - 159, σελ. 187 - 189, σελ. 221 - 224, σελ. 251 - 256, σελ. 284 - 286. 309 - 313.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: Σελ. 62, 96, 160, 190, 287, 314 - 315.

A

'Αγάπη σελ 9, 17 - 20
'Αγος Κυλώνειο σελ. 105
'Αγώνας ἀπελευθερωτικός..... σελ. 86 - 90
'Αγών Μακεδονικός..... σελ. 206
'Αθηναγόρας..... σελ. 144
'Αθλητισμός..... σελ. 286
Einstein..... σελ. 122, 35 - 42, 277
Αἰσχύλος σελ. 68 - 74
Αἰὼν Χρυσσοῦς. σελ. 147
'Αλέξανδρος Μέγας σελ. 113, 257 - ...
'Αλωσις Κων/λεως σελ. 115, 260
Αμφικτυονίες σελ. 112
'Αναγέννηση σελ. 272
'Αναξίμανδρος σελ. 66
'Αναρχία σελ. 181
'Ανατολικὸν ζήτημα σελ. 201
'Ανδρόνικος Μαν. σελ. 186, 268.
'Απεργία σελ. 253
'Αριστοτέλης σελ. 51, 73, 98, 112
'Ατομοκρατία σελ. 272
'Αστεροσκοπεῖον σελ. 132
'Ασυλία βουλευτική σελ. 246
Αὐγουστίνος σελ. 23

B

Βαλαωρίτης 'Αριστ. σελ. 151 - 156, 221
Βαλκάνια σελ. 251, 263
Βασιλειάδα σελ. 212, 260
Βασίλειος Μέγας σελ. 14
Βατικανό σελ. 94
Βιλαέτια σελ. 202
Βιοϊατρική σελ. 223
Βιοτροπία σελ. 10
Βυζάντιο σελ. 114, 259, 260

Γ

Γαλαξίες σελ. 21
Γαλιλαῖος σελ. 98
Γαρδικας Κ. σελ. 103
Γεωργιανοί σελ. 94
Γιουγκοσλαβία σελ. 207
Γκαΐτε σελ. 62
Γκένσερ Χάνς σελ. 251
Γκάλι Μπουτρός σελ. 173, 174, 175
Γκιάλας 'Αλεξ. σελ. 46

Γκότσεφ σελ. 210
Γλώσσα αρχαία Έλληνική σελ. 284 - 285
Γρηγόριος ό Ε΄ σελ. 153 - 156
Γρηγόριος ό Θεολόγος σελ. 11, 14

Δ

Δημιουργία σελ. 212
Δημοκρατία σελ. 64, 73 - 79, 146 - 150
Δημοκρατία Άθναϊκή σελ. 149
Δημοκρατία έμψυχος σελ 154
Δημοκρατία κοινοβουλευτική σελ. 77, 242
Δημοκρατία Κυπριακή σελ. 171
Δημοσιογράφοι σελ. 254
Διακρίσεις έθνικές σελ. 55
Δίκαιο άδύναμο σελ. 237
Δικαιοσύνη σελ. 127
Δούσμανης Β. σελ. 232
Δραγούμης Ίων σελ. 232
Δυναστεία Ίσαύρων σελ. 271

Ε

Έγκληματικότητα σελ. 64 213
Έητζ σελ. 3, 287, 288
Έθνεγερσία σελ. 80
Έθνικισμός σελ. 93
Έθνος σελ. 51
Εικονομαχία σελ. 259
Είκοσι ένα σελ. 80 - 82
Έκκλησία του Δήμου σελ. 146
Έκστρατεία Μικρασιατική σελ. 265
Έλληνισμός της διασποράς σελ. 124
Έλληνισμός Κυπριακός σελ. 178
Έλληνισμός Μικρασιατικός σελ. 224
Eliot T.S. σελ. 218
Ε.Ο.Κ. σελ. 262
Έπανάστασις Έλληνική σελ. 263
Έπος του '40 σελ. 188
Εϋθανασία σελ. 31
Εϋριπίδης σελ. 70, 75
Εϋρώπη Ένωμένη σελ 211

Ζ

Ζίντ Άντρέ σελ. 219

Ζωή έσωτερική σελ. 281
Ζωή προσωπική σελ. 24

Η

Ήθη και έθιμα σελ. 61
Ήλιος σελ. 38
Ήπειρος Βόρειος σελ. 126
Ήράκλειος σελ. 260
Ήράκλειτος σελ. 66
Ήρόδοτος σελ. 74
Ήρωες άφανείς σελ. 43, 84 - 85

Θ

Θάνατος θερμικός σελ. 23
Θέατρο τραγικό σελ. 65 - 72
Θεσσαλονίκη σελ. 229, 232, 264
Θεσμοί πολιτικοί σελ. 242, 248
Θεσμοί Δημοκρατικοί σελ. 75
Θουκυδίδης σελ. 74, 148 - 149, 267

Ι

Ίατρική σελ. 287
Ίουστινιάνιος Νομοθεσία σελ. 260
Ίσλάμ σελ. 259
Ίσοκράτης σελ. 115
Ίστορία Έλληνική σελ. 268

Κ

Κανελλόπουλος Π. σελ. 276
Κανονισμός Οικοδομικός σελ. 238
Kant Imm σελ. 100
Καπιταλισμός σελ. 273
Καποδίστριας σελ. 76
Καραμανλής Κ. σελ. 249
Carré Alex σελ. 144
Κέπλερ Ίω. σελ. 98
Κίνημα κομμουνιστικόν σελ. 167
Κίνημα φεμινιστικόν σελ. 196
Κίνημα φοιτητικό σελ. 219
Κλεισθένης σελ. 73, 146
Κλεμανσώ σελ. 164
Κοινοβουλευτισμός σελ. 242, 244
Κοινότες Εϋρωπαϊκές σελ. 251
Κοινωνία καταναλωτική σελ. 167
Κομιτατζήδες σελ. 205
Κομμουνισμός σελ. 212

Κόντογλου φ. σελ. 259
Κοντόπουλος Γ. σελ. 138
Κοπέρνικος σελ. 42
Κοραΐς Ἰαδαμάντιος σελ. 121
Κοσμᾶς Αἰτωλός σελ. 262
Κουντουριώτης Παῦλος σελ. 264
Κράτος Ὀθωμανικόν σελ. 81
Κρίση Δημογραφική σελ. 157 - 159
Κυδωνιάτης Σόλων σελ. 214
Κυκλοφορία ὀδική σελ. 238
Κωτσάκης Δ. σελ. 144

Λ

Laplace P. σελ. 138
Λέων ὁ Γ' σελ. 271
Λειψυδρία σελ. 286
Λιθογλυπτική σελ. 212
Lombrogo K. σελ. 103

Μ

Μακεδονία σελ. 32, 190, 269, 257
Μακεδονικό σελ. 186, 225
Μάρξ σελ. 54
Μελᾶς Παῦλος σελ. 205
Μεταπολεμικά σελ. 162
Μεταρρύθμιση ἐκπαιδευτική σελ. 194
Milne σελ. 264
Μπαϊκερ Νοέλ σελ. 266
Baudelaire σελ. 67
Μυράτ Δημ. σελ. 212
Bauk σελ. 26
Μὼμ Σάμ σελ. 218

Ν

Νανζιανζηνός Γρ. σελ. 11
Νεφελώματα ἀστρικά σελ. 39
Descartes Rene σελ. 98, 143
Diehl C. σελ. 272
Ντιροζέλ σελ. 62
Ντυνὰν Ἐρρ. σελ. 28

Ο

Ὀδύσσεια σελ. 283
Ὀλυμπιονίκης σελ. 255 - 256
Ὀμιλος ἐκπαιδευτικός σελ. 195
Ὀ' Νήλ Εὐγένιος σελ. 217

Ὀρθοδοξία σελ. 55, 186, 220
Ὀριο λιμοκτονίας σελ. 274
Οὐνία σελ. 186

Π

Παιδεία σελ. 30, 158 - 159
Παιδεία Ἑλληνική σελ. 259
Παλαιολόγος Κ. σελ. 83, 260
Πανδιδακτήριον Βυζαντινόν σελ. 134
Πάουντ Ἔγρα σελ. 217
π. Παπακώστας Σερ. σελ. 161 - 169
Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. σελ. 271
Παπισμός σελ. 186
Παράδοση Ἑλληνορθόδοξη σελ. 61
Περικλῆς σελ. 147, 185
Περίοδος μεσοπολεμική σελ. 194
Piccolli σελ. 92
Πλακίδης Στ. σελ. 33 - 42
Plank Max σελ. 134
Πλάτων σελ. 180
Πλάτωνος Πολιτεία σελ. 97
Πλούταρχος σελ. 106
Πόλεμοι Βαλκανικοί σελ. 201, 231
Πόλεμος Πελοποννησιακός σελ. 147
Πόλεμος Τροπικός σελ. 112
Πολιτισμὸς βυζαντινός σελ. 259, 272
Πρόβλημα δημογραφικό σελ. 197
Πρόβλημα Κοινωνικό σελ. 271
Πρόστ Μαρσέλ σελ. 218

Σ

Σαραντάπορο σελ. 228
Σεισάχθεια σελ. 105
Σκόπια σελ. 82, 93
Σκοπιανοί σελ. 125, 188
Σόλων σελ. 78, 103 - 104
Σοσιαλισμὸς ὕλιστικὸς σελ. 276
Σοσιαλισμὸς ὑπαρκτός σελ. 211
Σοφοκλῆς σελ. 70
Stress σελ. 223
Σύμπαν σελ. 21, 23, 42
Συνδικαλισμὸς σελ. 29, 252
Συνεταιρισμοί σελ. 212
Συνέδριον Πανσπουδαστικόν σελ. 221
Σύνταγμα Κυπριακῆς Δημοκρατίας σελ. 174
Συντεχνίες σελ. 212

Σχολείο κρυφό σελ. 80
Σχολή του Γένους μεγάλη σελ. 134
Σωκράτης σελ. 26

Τ

Τεκνογονία σελ. 157, 197
Τηλεσκόπιον Newall σελ. 132
Τζόυς Τζαίημς σελ. 218
Τίτο σελ. 208
Τραγωδία σελ. 70
Τσάτσος Κ. σελ. 249
Τσιριντάνης Άλ. σελ. 30, 166, 272
Τσοπανάκος σελ. 121

Υ

Ύγεια σελ. 1 - 10
Ύλισμός πρακτικός σελ. 212

Ύπερεθνικισμός σελ. 54
Ύπογεννητικότητα σελ. 157
Ύπολογιστές ηλεκτρονικοί σελ. 36

Φ

Φεμινισμός σελ. 214
Φερραϊός Ρήγας σελ. 75 - 76, 116
Φιλοπατρία σελ. 241
Φύση σελ. 273
Φώνκερ Ούιλιαμ σελ. 216 - 217

Χ

Heinsenber W. σελ. 141
Χεμινγουαίη Έρνεστ σελ. 217
Hubble σελ. 21
Holzner σελ. 27
Χρόνος βιολογικός σελ. 279
Χρυσόστομος Ίω. σελ. 14

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαίον περιοδικόν. Κυκλοφορεί την 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Άκτίνες», όδός Καρύτση 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 3235-023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ίατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Άθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, Ίπποκράτους 189, 114 72 Άθήναι. Τιμή τεύχους δρχ. 80. Έτησία συνδρομή, έσωτερικού δρχ. 800, έξωτερικού δολ. 15. Ή διευθύνσις επιφυλάσσει εις εαυτήν τό δικαίωμα νά μη δημοσιεύη ή νά συντέμνη κατά την κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα, ή μή, δέν επιστρέφονται. Άναγγελία εντύπων εν γένει και βιβλιοκρισία δέν δημοσιεύονται.

Τόπος εκδόσεως Άθήναι, Δεκέμβριος 1992

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησαν:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ
Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Περιλαμβάνει τὴ βιογραφία
τοῦ ποιητοῦ καὶ μελετήματα γιὰ τὸ ἔργο του.

*

ΠΗΓΗΣ ΚΟΡΟΒΕΣΗ - ΠΟΡΦΥΡΗ
ΠΡΙΝ ΓΙΝΕΙΣ ΓΟΝΙΟΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΡΕΙΣ

*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ
Πρωτοπρεσβυτέρου
Καθηγητοῦ Πανεπιστηρίου
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ
ΡΑΨΩΔΙΑ

Β' ἔκδοση
συμπληρωμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ.

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

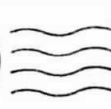
Β' ἔκδοση.

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

**«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα
στά γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β'.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α'...1000	
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β'...1000	
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ Τόμος Α'.....	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για κορίτσια ἀπό 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)....	800
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ.....	500
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β' ἔκδοσις).....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	300
ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.....	300
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ.....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.....	300
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	300
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	300

**Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευ-
θοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφω-
νήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023**